

EESTI MAAÜLIKOOL
Majandus- ja sotsiaalinstituut

Siljar Lääts

**INVESTEERIMISALASED TEADMISED EESTI
MAAÜLIKOOLI MAJANDUS- JA SOTSIAALINSTITUUDI
BAKALAUREUSEÕPPE ÜLIÕPILASTE SEAS**

INVESTMENT KNOWLEDGE AMONG BACHELOR'S STUDENTS OF
THE INSTITUTE OF ECONOMICS AND SOCIAL SCIENCES OF
ESTONIAN UNIVERSITY OF LIFE SCIENCES

Bakalaureusetöö

Maamajandusliku ettevõtluse- ja finantsjuhtimise õppekava

Juhendaja: Katrin Lemsalu, MSc

Tartu 2021

Eesti Maaülikool Kreutzwaldi 1, Tartu 51006		Bakalaureusetöö lühikokkuvõte	
Autor: Siljar Lääts		Õppekava: Maamajanduslik ettevõtlus ja finantsjuhtimine	
Pealkiri: Investeerimisalased teadmised Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi bakalaureuseõppe üliõpilaste seas			
Lehekülgi: 65	Jooniseid: 9	Tabeleid: 10	Lisaid: 1
Osakond / Õppetool: Majandus- ja sotsiaalinstituut ETIS-e teadusvaldkond ja CERC S-i kood: Rahandus (S181) Juhendaja: Katrin Lemsalu Kaitsmiskoht ja -aasta: Tartu 2021			
<p>Mitmed uuringud on tõestanud, et Eesti noortel on huvi investeerimise vastu, kuid sellega see ka piirdub. Investeerimisega mitte alustamine jääb ebapiisavate teadmiste ja rahanappuse taha pidama. Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi maamajandusliku ettevõtluse ja finantsjuhtimise õppekavas on õppeained, mis toetavad investeerimisalaste teadmiste omandamist. Õppekava läbinu omandab teadmised finantsinstrumentidest ja nendega kaasnevatest riskidest, suutmaks sooritada kaalutletud otsuseid finantstehingute sooritamisel. Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi bakalaureuseõppe üliõpilaste investeerimisalased teadmised.</p> <p>Uurimistulemused näitavad, et üliõpilaste investeerimis- ja finantsalased teadmised pole piisaval tasemel, tegemaks teadlikult kasumlikke otsuseid investeerimismaailmas. Riskitaluvuse test määrab bakalaureuseõppe üliõpilased keskmise riskitasemega investoriteks. Üliõpilaste riskitase ja investeerimisalaste teadmiste tase ei ole korrelatsioonis, vaid pigem hinnatakse ennast kõrgemalt. Üliõpilased kuulusid pigem madala riskitaseme kategooriasse, kuna mitte kõige paremate finantsalaste teadmiste puhul tuleks võtta vähem riske. Bakalaureusetöö võiks pakkuda huvi inimestele, kes soovivad algust teha investeerimisega, kuid kes pole veel erinevatel põhjustel sellega algust teinud.</p>			
Märksõnad: Finantsinstrumendid, riskitaluvus, tulumaks			

Estonian University of Life Sciences Kreutzwaldi 1, Tartu 51006		Abstract of Bachelor's	
Author: Siljar Lääts		Curriculum: Rural Entrepreneurship and Financial Management	
Title: Investment knowledge among bachelor's students of the Institute of Economics and Social Sciences of Estonian University of Life Sciences			
Pages: 65	Figures: 9	Tables: 10	Appendixes: 1
Department / Chair: Institute of Economics and Social Sciences Field of research and (CERC S): Rahandus (S181) Supervisor: Katrin Lemsalu Place and date: Tartu 2021			
<p>Several studies have shown, that young Estonians are interested in investing, but never really start investing. Not starting to invest is due to insufficient knowledge and lack of money. In the Rural Entrepreneurship and Financial Management curriculum, there are subjects, which support the acquisition of investment knowledge. Graduate of the curriculum should acquire knowledge of financial instruments and the risks associated with them in order to be able to make thought-out decisions when dealing with financial instruments. The aim of this bachelor's thesis is determine the investment knowledge among bachelor's students of the Institute of Economics and Social Sciences of Estonian University of Life Sciences.</p> <p>The research results show that students' investment knowledge is not sufficient to make informed and profitable decisions in the investment world. The risk tolerance test identifies the students as medium risk investors. The student's level of risk and the level of investment knowledge are not in correlation. Students should belong in the low risk category, because less risks should be taken with not the best financial knowledge. This thesis could be of interest to people who have wanted to start investing, but have not yet started due to various reasons.</p>			
Keywords: Financial instruments, risk tolerance, income tax			

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. FINANTSINVESTEERINGUTE PÕHIALUSED	7
1.1. Investeerimine ja sellega seotud riskid	7
1.2. Finantsinstrumentide liigitus	14
1.2.1. Aktsiad ja võlakirjad	14
1.2.2. Hoiused ja investeerimisfondid	18
1.3. Investeeringutega kaasnevad maksukohustused	23
2. INVESTEERIMISALASED TEADMISED EMÜ MSI BAKALAUREUSEÕPPE ÜLIÕPILASTE SEAS	25
2.1. Andmed ja meetodika	25
2.2. Säästmine ja finantsinstrumentide soetamine	27
2.3. Üliõpilaste üldteadmised investeerimisest	28
2.4. Teadmised investeeringute maksustamisest	34
2.5. Teadmised finantsinvesteeringute riskist ja tootlusest	36
2.6. Üliõpilaste riskitaluvus	43
KOKKUVÕTE	49
KASUTATUD ALLIKAD	52
LISAD	56
Lisa 1. Ankeetküsimustik	57

SISSEJUHATUS

2019. aastal Baltikumis läbi viidud SEB uuringust selgus, et paljud noored, vanuses 18 – 25 eluaastat, tunnevad huvi investeerimise ja sellega seonduva vastu. Investeerimise aluseks on üldiselt säästmine, kogumaks raha, mida investeerida. SEB uuring toob välja, et 80% noortest tegeleb raha säästmisega, eesmärgil koguda raha pangakontole või panna sularahana kõrvale. Investeerimisega tegeleb raha säästvatest noortest kõigest 8%. Raha säästmine on oluline ja hea oskus, aga pangakontol seisev raha hakkab ajas oma väärtust kaotama. Seisev raha ei garanteeri finantsedu (SEB uuring...). Küsitluses osalenud noored olid välja toonud ka põhjused, miks nad pole investeerimisega alustanud, kuigi huvi ja soov selleks oleks olemas. Välja toodud põhjusteks olid vähene vaba raha investeerimiseks, investeerimismaailma tundmatus ning selle keerulisus (Uuring: Peaaegu pooled...).

Varasemalt Eestis läbi viidud uuringust selgub, et noortel on huvi investeerimise vastu, aga puuduvad selleks vajalikud teadmised. 2020. aasta detsembris Swedbanki poolt Eesti noorte seas läbi viidud uuringus investeerimise kohta selgus, et noortel, vanuses 18 – 25 eluaastat, on suur huvi investeerimise vastu. Ligi pooled Swedbanki uuringus osalenud noortest leidsid, et nad sooviksid saada lisainformatsiooni investeerimisega alustamise kohta. (Eesti noorte... 2021).

SEB poolt läbi viidud uuringust selgub, et noortel oleks olemas säästude kujul raha, mida investeerida. Swedbanki uuring, mis on sisuliselt kooskõlas SEB uuringuga, toob välja, et noortel on olemas soov ja tahe investeerida, aga neil puuduvad selleks vastavad teadmised.

Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi maamajandusliku ettevõtluse ja finantsjuhtimise õppekavasse on lisatud õppeained, mis toetavad investeerimisalaste teadmiste omandamist. Maamajandusliku ettevõtluse ja finantsjuhtimise õppekava esimesel õppeaastal on üliõpilastele investeerimisalaste teadmiste laiendamiseks lisatud õppeaine „Rahandus“. Õppeaine läbinud üliõpilased saavad teadmised erinevatest finantsinstrumentidest (aktsiad, võlakirjad, fondid), nende omadustest ja liigitamisest. Samuti õpitakse valuutatehingute kohta, mis omavad olulist rolli investeerimistehingute sooritamisel. Kolmandal õppeaastal on üliõpilaste investeerimisalaste teadmiste arendamiseks panustatud kõige rohkem. Õppekavasse on lisatud õppeaine „Ärerahandus ja finantsjuhtimine“. Antud õppeaine käsitleb kõige rohkem investeerimisalaseid teadmisi ja

nende laiendamist. Ärirahanduse ja finantsjuhtimise läbinud üliõpilane on teadlik investeerimisportfelli riski ja tulu omavahelisest seosest, mis on määrav finantsotsuste vastuvõtmisel. Riski ja tulu seose tundmine on oluline õige finantsinstrumendi valimise puhul. Õppeaine läbinuna oskab üliõpilane teha teadlikult õigeid otsuseid investeerimismaailmas ning analüüsida enda finantskäitumist.

Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi (MSI) bakalaureuseõppe üliõpilaste investeerimisalased teadmised.

Bakalaureusetöö eesmärgi saavutamiseks on autor püstitanud järgmised uurimisülesanded:

1. Anda ülevaade finantsinstrumentidest ja nende riskitasemest;
2. koostada ja läbi viia ankeetküsimustik;
3. selgitada välja üliõpilaste teadmised finantsinstrumentidest ja nende riskitasemetest;
4. välja selgitada, millise kursuse üliõpilaste finants- ja investeerimisalased teadmised on parimad.

Bakalaureusetöö koosneb kahest osast. Esimeses osa ehk teoreetilises osas antakse ülevaade investeerimise olemusest, toetudes finantsalasele kirjandusele, teadusartiklitele, uuringutele ja varasematele uurimistöödele. Kirjeldatakse erinevaid investorite klasse, mis põhinevad riskitaluvusel. Uuritakse riski ja tootluse omavahelist seost ning esitatakse ülevaade seitsmest investeerimisega kaasnevast riskist. Antakse ülevaade neljast käsitletavast finantsinstrumendist: aktsia, võlakiri, investeerimisfondid ja hoiused. Maksude alapeatükis räägitakse investeeringutelt teenitud tulu maksustamisest ja erinevatest tulu deklareerimissüsteemidest.

Bakalaureusetöö empiirilises ehk teises osas analüüsitakse autori poolt loodud ankeetküsimustiku tulemusi, saamaks teada üliõpilaste investeerimisalaseid teadmisi. Ankeetküsimustik luuakse põhinedes bakalaureusetöö teoreetilises osas käsitletule. Ankeetküsimustik jagatakse viieks tinglikuks osaks, kus ankeetküsimustiku esimene kuni neljas osa selgitab välja üliõpilaste investeerimis- ja finantsalased teadmised ning viies osa, riskitaluvuse test, määrab üliõpilaste riskitaluvuse.

1. FINANTSINVESTEERINGUTE PÕHIALUSED

1.1. Investeerimine ja sellega seotud riskid

2019. aastal viidi läbi uuring, millega selgitati välja Eesti elanike finantskirjaoskus. Eestlaste kirjaoskus ei olnud paranenud võrreldes eelmise finantskirjaoskuse uuringuga, mis tehti 2015. aastal. Leiti, et Eesti elanikud (60%) hindavad enda finantsalaseid teadmisi keskmiseks. Keskmiselt kõrgemalt teadmiste tasemelt leiavad end noored ja kõrgharidusega inimesed (Eesti elanike... 2019: 61). Läbiviidud uuring tõi välja, et Eesti elanike säästmisharjumused on paranenud. Säästmine pole suunanud inimesi vaba raha investeerima, vaid siiani kogutakse raha pigem jooksvalt arvelduskontole. Küsitluses osalenutest ainult 13% tegeleb aktiivselt investeerimisega, kellest 4% hoiab aktsiaid või muid osakuid (Eesti elanike... 2019: 125).

Eesti elanikul on rohkelt võimalusi, nii tasuta kui ka tasulisi, enda finantskirjaoskuse parandamiseks ja arendamiseks. Märkimisväärsed on Eestis oma ala professionaalide poolt läbiviidavad investeerimisalased seminarid ja koolitused, mis julgustavad ja suunavad inimesi investeerima, aga aitavad laiendada ka investeerimisalaseid teadmisi. Üheks suurimaks tasuta seminaride korraldajaks on LHV. 2021. aasta I kvartalis pakkus LHV üle 20 erineva tasuta seminari, millest enamus oli seotud investeerimisega (Investeeringukool. Seminarid). Lisaks LHVle hakkas ka Swedbank 2021. aasta aprillis läbi viima videoblogi, kus räägitakse investeerimisest põhjalikumalt (Rubriik: investeeringukool). Tasulisi seminare ja koolitusi viivad läbi näiteks tuntud Eesti investeerimisvaldkonna praktikud Jaak Roosaare ja Kristi Saare (Veebiseminarid 2021). Lisaks seminaridele ja koolitustele leidub hulgaliselt eesti- ja võõrkeelset investeerimisalast eriala- ja teaduskirjandust. Alustava investori julgustamiseks on loodud investeerimisraadio, mis jagab uudset ning usaldusväärset investeerimisalast infot (Investeeringukool).

Ebapiisavate teadmiste kõrval on investeerimisest mööda vaatamise põhjuseks ettekujutus suurest rahasummast, mis on alustamiseks vajalik. Investeeringuga algust tegemine nõuab üpris väikest rahasummat, mis hakkab ennast ajas kasvatama. Seejuures saabki probleemiks aeg, kuna väikese summaga alustades tundub soovitava summani jõutav aeg igavikuna. Aeg ja ootamine kuuluvad investeerimise juurde, kuna investeerimine on kumulatiivne tootlus

ehk raha kasvab geomeetrilises progressioonis. Investeerimine on oluline raha väärtuse mitte kaotamiseks (Rebane 2008). Esmapilgul võib tunduda, et investeerimine on seotud säästmisega. Nii see paraku pole ning tuleb osata teha vahet kahel erineval mõistel.

Investeerimine on rikkuse saavutamine läbi pikaajalise rahakogumise, mille eesmärgiks on tulu saamine paigutatud raha arvelt. Investeeritud raha põhimõtteks on selle väärtuse kasvatamine ostujõudu kaotamata (Finantsinspeksioon 2019). Rahaliste vahendite investeerimine on parim viis enda rikkuse kasvatamiseks, sest edukate investeeringute kaudu on võimalik saada investeeringute arvelt rahalist kasu (AS LHV Pank 2021). Raha paigutamine on rahaliste vahendite, säästude, tulude, vabade summade, reaalkasvatamise ajas ehk investeerimine on aktiivne tegevus. Investeermise peamiseks puuduseks on suur riski ehk raha kaotuse oht. Risk on pöördvõrdelises sõltuvuses investeeringu tootlusega. Sõltuvus näitab, et mida suurem on investeerimisest saadav võimalik tulu, seda suuremaks kujuneb raha kaotuse võimalikkus (Made 2014: 42-43).

Säästmine on raha säilitamine, lühiajaline kogumine raha kõrvale panemiseks eesmärgil, et raha oleks vajadusel kohe käepärast, katmaks ootamatuid väljaminekuid (Finantsinspeksioon 2019). Säästmine on passiivne tegevus. Säästmise eeliseks on säästetud raha pole mitte kaotamine. Samuti puudub risk, mis kaasneb alati investeerimisega. Seevastu on säästmise puuduseks raha väärtuse kadu ajas tingituna inflatsioonist, kuna arvelduskontol seisev raha iseseisvalt ajas ei suurene (Säästmine või inv...).

Säästmine ja investeerimine on erinevad mõisted, seda eelkõige raha väärtuse kadumise tõttu ajas, mis langeb säästmise puhul alati. Investeermisel on võime raha väärtust ajas kasvatada. Rahale kirjutatud number on selle nominaalväärtuseks. Raha väärtuseks on maksevõime, mis ei kasva seda säästes. Olenemata sellest, et säästmine ja investeerimine on erinevad mõisted, avaldavad nad üksteisele mõju. Säästmine on investeerimise üheks alustalaks: säästude puudumisel puudub raha, millega investeerimist alustada (Made 2014: 41-42).

Investeermisega algust tehes tuleks kõigepealt mõelda, mille jaoks investeerida, kuna investeeringu eesmärgist sõltub ka selle pikkus. Investeermised jaotatakse pika- ja lühiajalisteks ning vastavalt sellele seatakse igale etapile sobiv eesmärk. Perioodide jagunemine koos vastavate eesmärkidega, on välja toodud tabelis 1 (Finantsinspeksioon 2019).

Tabel 1. Investeermise pikkuste jaotus ja eesmärgid (Finantsinspeksioon 2019)

Aeg	Eesmärk
Lühike periood (0-2 aastat)	Raha ootamatuteks kulutusteks
Keskmisest lühem periood (2-5 aastat)	Kinnisvara omafinantseering, auto ost, reis jne
Keskmine periood (5-10 aastat)	Ülikooliraha kogumine jms
Pikk periood (10 ja rohkem aastat)	Kogumine pensioniks

Kõige lühemaks investeeringute perioodiks on kuni kaks aastat. Keskmisest lühemaks perioodiks on määratud kaks kuni viis aastat, keskmiseks perioodiks viis kuni kümme aastat ning sealt edasi pikaks perioodiks rohkem kui kümme aastat.

Investeermisega alustades tuleks mõelda eelnevalt investeermisprotsessile, mis aitab luua täpsemaid eesmärke investeeringu teostamiseks. Oskus mõelda eesmärkidele, mis seatakse investeermise aluseks, määrab omakorda investeeringu pikkuse. Tasub mõelda, kas teatud summa investeeritakse igakuiselt eraldi või kõik korraga. Sealjuures ei tohi unustada isiklikku majanduslikku olukorda ning ka raha kaotamise võimalust, mis võib küündida suurtesse summadesse. Julge, kuid seejuures reaalne, peab olema lõpliku summaga, mida loodetakse aastatega saavutada. Investeermisstrateegia annab eelteadmised, mis tagavad paremaid tulemusi ja kindlustunde investeermismaailmas. Protsessi aitavad läbi töötada ja täpsustada järgnevad kuus küsimust:

1. Kui pikaks ajaks soovitakse investeerida?
2. Milline on investeeritava summa suurus?
3. Millistesse varadesse investeerida?
4. Millist tootlust soovitakse saavutada?
5. Kui suurt osa varast ollakse valmis kaotama ehk milline on risk?
6. Milline osa oma tulust tuleb riigile tagastada läbi maksude? (AS LHV Pank 2021).

Investeermisega alustamisel on mõistlik enesele eesmärkide seadmine ja võimaluste teadvustamine, toetudes kuuele eelnevale küsimusele. Sealt edasi tuleks liikuda investeermis- ja finantsalaste teadmiste omandamise juurde. Teadmised on olulised finantsmaailmas orienteerumiseks, tegemaks kasumlikke otsuseid finantsinstrumentide soetamisel.

Igal inimesel ja seega ka igal investoril on oma iseloom. Investiiri käitumismaneeride ja seeläbi riskitaluvuse põhjal, jaotatakse investorid klassidesse. Autor käsitleb töös kahte

erinevat investorite jaotust. Esimese teooria kohaselt jagunevad investorid profiilide põhjal kolme klassi - konservatiivne investor, keskmise riskitaluvusega investor ja agressiivne investor (Investeerimise teejuht 2007: 108-109).

Konservatiivne investor ehk madala riskitaluvusega investor on investor, kes kardab raha kaotada. Tema eesmärgiks on alginvesteeringu väärtuse säilitamine ning tagasihoidliku intressi teenimine. Antud investorit portfelist võib leida võlakirju ja võlakirjafonde ehk madala riskitaseme ja väikese tootlusega finantsinstrumente (Investeerimise teejuht 2007: 108). Tegu on investoritega, kes riskivad vähe või ei riski üldse, isegi madala tootluse juures (Rõbinskaja 2016).

Keskmise riskitaluvusega investor ehk mõõdukas investor on investor, kes ei soovi samuti kaotada alginvesteeringut. Tema eesmärgiks on suurema tulu teenimine, teades, et selleks tuleb võtta suurem risk. Antud investorit portfelli sisaldab võlakirju, võlakirjafonde, aktsiad ja aktsiafonde ehk nii kõrge kui ka madala riskitasemega investeeringuid. Portfelli koostades on silmas peetud hajutamist, mistõttu pole üksikute finantsinstrumentide osakaal kõrge (Investeerimise teejuht 2007: 108). Tegu on investoriga, kes mõistab mõõdukat riski, saavutamaks mõõdukat toodangut (Rõbinskaja 2016).

Agressiivne investor ehk kõrge riskitasemega investor on investor, kes ei pelga turgude hindade üles – alla kõikumist. Nende eesmärgiks on võimalikult suure tulu teenimine. Tema portfelist leiab aktsiad, aktsiafonde, kinnisvarafonde ja optsioone, mis on kõige kõrgema riskiga investeeringud. Portfelli pole väga hajutatud ning üksikute finantsinstrumentide osakaalud võivad olla väga kõrged. Portfelli risk on väga kõrge, samuti ka saadav tulu. Suure riski ja võimalikult suure kaotuse võimalikkuse tõttu, on riskist taastumine pikem protsess, mistõttu peab investeerimisperiood olema pikk (Investeerimise teejuht 2007: 109). Tegu on investoriga, kes olenemata suurest heitlikkusest soovib saavutada kõrget tootlust (Rõbinskaja 2016).

Teiseks investorite jagamise strateegiaks riskitaluvuse põhjal on Dr Ruth Lytton'i ja Dr John Grable'i riskitaluvuse test, mis põhineb 13 küsimusel. Igal küsimusel on kaks kuni neli vastusevarianti, millede vastused annavad vastavalt küsimusele vastava punktiskoori. Lõpliku punktisumma põhjal on koostatud viis jaotust, millest igaüks vastab erinevale riskitasemega investorile. Testis välja toodud riskitasemed on esitatud tabelis 2 (Grable, Lytton 1999).

Tabel 2. Riskitasemed J. Grable ja R. Lytton'i koostatud testis (Grable, Lytton 1999)

Skoor	Riskitase
33-47	Kõrge riskitaluvus
29-32	Keskmisest kõrgem riskitaluvus
23-28	Keskmine riskitaluvus
19-22	Keskmisest väiksem riskitaluvus
0-18	Madal riskitaluvus

J. Grable ja R. Lytton'i riskitaluvuse testi põhjal on võimalik jaotada investoreid viide erinevasse klassi, vastavalt testi läbimisel saadud punktiskoori põhjal. Lisaks madalale, keskmisele ja kõrgele riskitasemele, on J. Grable ja R. Lytton'i testis käsitletud keskmisest kõrgema ja keskmisest madalama riskitasemega investorit. 2016. aastal viidi Eesti Maaülikoolis Siim Koorti bakalaureusetöö „EMÜ Majandus ja sotsiaalinstituudi üliõpilaste valmisolek finantsinvesteeringuteks“ raames läbi Dr Ruth Lyttoni ja Dr John Grable riskitaluvuse test. Töö tulemusena leiti, et Eesti Maaülikooli bakalaureuse üliõpilased jäävad keskmise riskitaluvuse taseme juurde (Koort 2016: 43).

Riskivaba investeeringut ei leidu, mistõttu kaasneb investeerimisega alati risk, mis võib avalduda investeeringu väärtuse kahanemisel või investeeritud raha osalisel või täielikul kaotamisel. Väärtuse kahanemine ning raha kaotamine on seotud väärtpaberite hindadega, millel on kohane ajas üles ja alla liikuda. Riski oht hakkab lähenema juhul, kui on märgata järgnevaid väljundeid:

1. alternatiivse raha paigutusega teenitakse rohkem kui investeerimisega;
2. investeeringu tootlus on madalamal tasemel kui investeeringu majandamise kulud ja inflatsioon;
3. investeeringu algväärtusest on osaliselt kaotatud;
4. kogu investeeritud raha kaotatakse (Made 2014: 46).

Investeeringismaailmas on risk igapäevane nähtus. Igapäevases kõnes käsitletakse mõistet risk investeerimises kui raha kaotamise võimalust. Finantsjuhtimises mõistetakse riski all potentsiaalsete tulemuste hajuvust oodatava tulemuse suhtes. Riski analüüsimisel kasutatakse mõistet volatiilsus. Volatiilsuse suurus oleneb võimalike tulemuste ulatusest ja ekstreemsete tulemuste esinemistõenäosusest (Roos jt. 2014: 225). Teisisõnu, volatiilsus näitab hinna kõikumist: suurel määral hindade kõikumine viitab kõrgele volatiilsusele, stabiilne hinna liikumine viitab madalale volatiilsusele. Volatiilsuse tulemused näitavad, et

lühema perioodilised investeeringud on riskantsemad, kuna sel juhul on keeruline määratleda tootlust (Pertman 2020). Volatiilsus kinnitab suure ja väikese hinna kõikumise kaudu finantsinstrumentide riskitaset (Finantsinspeksioon 2019).

2020. aasta algul oli volatiilsus tingitud aktsiaturgudel suurelt COVID-19 leviku tõttu. Ükski varasem nakkushaigus ei ole finantsturgu nii kõvasti kõigutanud, kui COVID-19. Leviku tõkestamiseks suleti ajutiselt valitsuse poolt mitmed kaubandus- ja äritegevused. 2020. aasta detsembris avalikustatud teadusartikli „The Unprecedented Stock Market Reaction to COVID-19“ põhjal leidub kinnitus väitele, et kaubandus- ja liikumispriirangute tõttu toimus 2020. aasta kevadel finantsturu märkimisväärne langus (Baker jt 2020). Finantsturg on praeguseks COVID-19 piirangutest taastunud. Taastumist iseloomustavad Balti turu indekse väärtused, mis on tõusnud võrreldes COVID-19 eelse ajaga (Balti turu indeksid). Sellegipoolest tasub investorile endale teadvustada investeerimisega seotud riske.

Investeering on oskus ja teadlikkus riskide võtmisest. Riskidega ümberkäimiseks tuleb osata neid juhtida. Kõige elementaarsem ja lihtsam riskijuhtimine on riskist hoidumine, mis tähendab omakorda leppimist madala tulususega. Investeeringu puhul on tegu spekulatiivsete riskidega ehk riskidega, mille puhul esineb võimalus saada kasu ja kahju. Spekulatiivsete riskide puhul kasutatakse riskide hajutamise meetodit ehk raha jagamist erinevate investeeringute vahel, investeerides erinevate riskitasemete ja tulususega instrumentidesse (Roos jt. 2014: 229-230).

Investeeringuriskide vähendamise juurde kuulub ka investeeringuportfelli koostamine, kus on tagatud tasakaal investeeritud varade liikide vahel. Portfelliteooria kohaselt on väiksem risk portfelli, kuhu on koondatud erinevad varade liigid, kui portfelli, mis koosneb ühest varaklassist. Seejuures tuleks hoiduda ka varade omavahelisest tugevast seotusest, kuna sel juhul käituvad nad ühtemoodi. Erinevad varaklassid, erineva tootluse liikumisega, hoiavad ära suuremad kahjud (Vähi 2017). Risk jääb püsima iga investeeringu suuremal või vähemal määral. Järgnevalt käsitleb autor seitset investeerimisega kaasnevat riski

Tururisk on üldine risk, mis on olemas tervel turul. Antud riski pole võimalik vähendada hajutades. Tururiski mõjutavad majanduskriisid, sotsiaalsed ja poliitilised tegurid (Vähi 2017).

Likviidsusrisk on risk, mille puhul ei õnnestu soovitud ajaga ning soovitud hinnaga investeeringut müüa või ei õnnestu müüa üldse turu vähesel likviidsusel tõttu. Antud riskiga

tuleb arvestada juhul, kui soovitakse investering kiiresti realiseerida, aga antud perioodil puudub kehtiva turuhinnaga ostja, mistõttu tuleb müüa allapoole turuhinda (Vähi 2017)

Intressirisk on risk, mis kaasneb võlakirjadega, esinedes turul investeringute väärtuste muutumisel. Intressimäärade langemisel varem käibele lastud võlakirjade hinnad tõusevad ning tõusmisel hinnad langevad (Finantsinspeksioon 2019).

Emitendiriski põhjustavad ettevõtte majandustegevust mõjutavad ebasoodsad asjaolud (pankrot), mille tulemusel aktsiate ja väärtpaberite hinnad langevad (Ferratum Bank 2020).

Poliitiline risk kaasneb seadusloome ja õigusaktide muudatustega, poliitilise ebastabiilsuse, streikide ja riikidevaheliste suhetega (Ettevõtlusega kaas... 2021).

Krediidirisk kaasneb võlakirjadega, kui võlakirja avaldanud ettevõtte või riik osutub maksejõuetuks. Selle tulemusel ei suudeta investorile raha tagastada (Vähi 2017).

Valuutarisk kaasneb valuutakursside liikumisega. Risk esineb, kui investering on tehtud investori valuutast erinevas valuutas. Valuutade konverteerimisel võivad tekkida lisakulutused, mis avalduvad investeringute realiseerimisel (Finantsinspeksioon 2019).

Mida suurem on investeringu oodatav tootlus, seda suurem on temaga kaasnev risk. Teisisõnu, mida rohkem on võimalik investeringuga raha teenida, seda suurem on risk antud investeringuga raha kaotada. Tabelis 3 on esitatud finantsinstrumendid riskitaseme kasvavas järjestuses.

Tabel 3. Investeeringuviiside võrdlus (Finantsinspeksioon 2019)

Investeering	Võimalik tootlus	Risk	Volatiilsus
Aksia	Kõrge	Kõrge	Suur
Aktsiafond	Kõrge	Kõrge	Suur
Võlakiri	Madal	Madal	Väike
Võlakirjafond	Madal	Madal	Väike
Tähtajaline hoius	Väga madal	Väga madal	Puudub

Tabel 3 loomisel on lähtutud investeringuga kaasneva võimaliku tootluse ja sellest tuleneva riski omavahelisest seosest. Samuti on vaadeldud volatiilsuse ehk hinna kõikumise seost tootluse ja riskiga. Ülalpool esitatud tabelist selgub, et kõige suurema võimaliku tootlusega finantsinstrument on aktsia. Aktsiale järgneb tootluselt aktsiafond, seejärel võlakiri ja võlakirjafond ning kõige madalama tootlusega on tähtajaline hoius. Kõrgema tootlusega kaasneb ka suurem risk ning madala tootlusega väiksem risk. Järelikult on aktsiad ja

aktsiafondid kõige riskantsemad finantsinstrumendid ning tähtajaline hoius kõige vähem riskantsem.

Eesti elanikele on loodud mitmeid võimalusi enda finants- ja investeerimisalaste teadmiste parandamiseks. Kättesaadaval ja tasuta kujul on olemas seminarid ja koolitused ning investeerimisraadio. Raamatukogust ja netiavarustest on leitav erialakirjandus, mille kaudu on võimalik enda finantskirjaoskust parandada. Vastavalt omandatud teadmistele ja nendega vastavuses olevale riskitasemele, saab investor sooritada teadlikult kasumlikke otsuseid, valides vastavalt enda võimekusele sobiva finantsinstrumendi.

1.2. Finantsinstrumentide liigitus

1.2.1. Aktsiad ja võlakirjad

2020. aastal on Eesti investorite huvi drastiliselt kasvanud börsiaktsiate vastu. Eesti investorid on palju aktiivsemad võrreldes Läti ja Leedu investoritega. 55% Swedbanki Balti börsi aktsiatehingutest moodustasid Eesti investorid. Kuigi Eesti investorite aktsiatehingute arv on kuuekordistunud, soovitab Swedbank Marketsi valdkonnajuht Andres Suimets kaaluda iga investeerimisotsust põhjalikult (Swedbank AS 2021).

Viimaste aastate jooksul on olnud aktsiate keskmine tootlus 12% aastas. Antud tegur näitab, et aktsia on üks parimatest viisidest pikaajalise rikkuse saavutamiseks. Riskitaseme poolest on aktsiad riskantsemad kui võlakirjad (AS LHV Pank 2021). Investeerimisportfelli koostamisel tuleb kasuks hajutatavus, mida aitavad saavutada aktsiate kõrval võlakirjad. Käesolevas alapeatükis annab autor ülevaate aktsiate ja võlakirjade olemusest ning nende riskitasemetest.

Aktsia on väärtpaber, mis tõendab ettevõttes osalust, esindades õigust osale ettevõtte varale ja kasumile. Ettevõtte aktsiat ostes on võimalik saada ettevõtte aktsionäriks. Aktsionär on isik, kes omab läbi aktsia mingit osa ettevõttest (Finantsinspeksioon 2019). Aktsial puudub fikseeritud tulu (Made 2014: 54).

Igal aktsial on nimiväärtus ja turuväärtus. Aktsia nimiväärtus on ettevõtte asutamisel tehtud rahaline sissemakse ühe aktsia kohta. Aktsia nimiväärtus suurt rolli investori silmis ei mängi,

vaid tähtsam on aktsia turuväärtus. Aktsia turuväärtus on aktsia hetkehind börsil (Zirnask 2021). Aktsia turuväärtus näitab ettevõtte omanike rikkust (AS LHV Pank 2021).

Alates 2002. aastast on Eestis lubatud vaid nimelised aktsiad ehk aktsiad, mille omaniku nimi on kantud aktsiaraamatusse (Väärtpaberite teejuht 2008: 13-14). Eestis nõutakse aktsiate registreerimist Eesti väärtpaberite keskregistris, kus antakse aktsiatele unikaalne ja rahvusvaheline identifitseerimiskood (Väärtpaberite teejuht 2008: 19).

Aktsiatega kaasnevate õiguste järgi jagatakse aktsiad kaheks: eelisaktsiateks ja lihtaktsiateks. Olenevalt aktsia liigist, annab aktsia omamine õiguse osaleda aktsionäride koosolekul (Väärtpaberite teejuht 2008: 13-14). Eestis avalikult kaubeldavaid eelisaktsiaid ei ole, on ainult lihtaktsiad (Roos jt 2014: 174).

Lihtaktsia on hääleõiguslik aktsia. Lihtaktsiaga saab investor kasu aktsia väärtuse kasvust ja ettevõtte poolt välja makstavatest dividendidest. Lihtaktsionäril on hääleõigus koosolekutel, kuid ettevõtte pankroti korral ja kasumi jagamise korral, saavad lihtaktsia omanikud enda osa viimasena (Made 2014: 55).

Eelisaktsia on fikseeritud dividendiga ning on lihtaktsiast väiksema riskiga. Ettevõtte pankroti korral on eelisaktsiate omanikud eelisjärjekorras toimivas nõuete rahuldamise protsessis. Eelisaktsia miinuseks on see, et eelisaktsionäril ei ole hääleõigust koosolekutel (Roos jt 2014: 173-174).

Dividend on ettevõtte juhatuse poolt kinnitatud mingi kindel osa eelmise majandusaasta kasumist, mis makstakse liht- ja eelisaktsionäridele (AS LHV Pank 2021). Ettevõtted ei ole kohustatud maksma aktsionäridele dividende ning võivad enda eelneva majandusaasta kasumi investeerida ettevõtte arengu kiirendamiseks. Dividendide mittemaksmine või madal dividendimäär on iseloomulik tehnoloogiasektori ettevõtetele (Roos jt 2014: 174).

Aktsiate ostmiseks börsil on vaja avada pangas või investeerimisühingu juures endale väärtpaberikonto. Väärtpaberikonto on väärtpaberitehingute tegemiseks ja väärtpaberi hoidmiseks avatud konto Eesti Väärtpaberite Keskregistris (Kuidas alustada inv...). Leidub ka moodus, kuidas alustav investor saaks ilma väärtpaberikontota väärtpabereid osta. Selleks võimaluseks on hoiukonto, mis on sarnane väärtpaberikontole, kuid mis on pigem ajutise iseloomuga. Samuti ei ole investoril võimalik ise endale hoiukontot avada, kuna hoiukontot on võimalik avada ainult emitendil (Väärtpaberite registri pidamise seadus 2020 § 6 lg 1, 7). Kuna investoril pole võimalik endale ise hoiukontot avada, siis alustava investori ainus võimalus osta väärtpabereid, on läbi väärtpaberikonto.

Aktsiad liigitatakse tihti üheks kõige riskantsemaks finantsinstrumendiks. Näiteks GoPro aktsiahind tegi drastilise muutuse seitsme aastaga. GoPro viimase 10 aasta kõrgeim aktsiahind oli 01.10.2014, millal aktsiahinnaks oli 93,85\$. Kuupäeval 21.04.2021 on GoPro aktsiahind 10,70\$ (GoPro, Inc. Class...). Vastupidiselt GoPro'le, on Apple teinud mitmekordse kasvu. 05.04.2011 oli Apple aktsiahinnaks 12,48\$, 21.04.2021 on aktsiahind 132,50\$ (Apple Inc. Common...). Nagu näha, võib aktsiate ostmise olla väga riskantne, kuna aktsia turuhinna väärtuse kahanemine või tõusmine on ettearvamatu.

Kasumlikumate otsuste tegemiseks on vaja investoril investeerimisalaseid teadmisi. Aktsia investori eesmärgiks peaks olema aktsia ostmise odavalt ja müümine kallimalt. Varasemad uuringud on tõestanud, et tähtsamad suhtarvud, mida aktsiate puhul jälgida, on P/E, P/S ja P/B. (Stock Market Inv...). Tabelis 4 on välja toodud, kuidas suhtarve arvutada.

Tabel 4. Suhtarvude arvutamine (Kukk 2021: 23-24, 27)

Majandusnäitaja suhtarv	Valem
P/E	Aktsia turuhind / Puhaskasum aktsia kohta
P/S	Aktsia turuhind / Müügitulu aktsia kohta
P/B	Aktsia turuhind / Aktsia raamatupidamisväärtus

Ülalmainitud suhtarvude arvutamise valemite üheks valemi pooleks on aktsia turuhind. Valemi teine pool sõltub valemi sisust. Valemiga „P/E“, milles „E“ tähistab puhaskasumit aktsia kohta, on võimalik leida, kas ettevõtte on üle- või alahinnatud ning palju on vaja investeerida ettevõttesse raha, et teenida üks ühik kasumit (AS LHV Pank 2021). Valemiga „P/S“, kus „S“ tähistab müügitulu aktsia kohta, on võimalik leida, mis on ettevõtte aktsiahind võrdluses ettevõtte tuludega. P/S võimaldab näha väärtust, mille investorid on andnud ettevõtte igale teenitud dollarile (Hargrave 2021). „B“ valemis „P/B“, tähistab aktsia raamatupidamisväärtust. Antud valemiga on võimalik leida ettevõtte likvideerimisväärtust (Kukk 2021: 27).

Aktsiate kõrgemat riskitaset põhjendavad ka „mullid“ ja karu- ning pulliturg. Mulliteooria kohaselt võivad varade hinnad kerkida kõrgemaks, kui nende fundamentaalselt põhjendatud väärtus. Mull võib tekkida turul väga mitmel erineval põhjusel. Nendest esimene on investorite liigne usk uudse olukorra või reaalsuse tekkesse. Teiseks võib mulli tekkele kaasa aidata keskpankade liigne likviidsuse tekitamine, mille tulemusena tekib varade hinnakasv, kuna raha on turul rohkem ja majandus on aktiivsem. Kolmandaks võib sama probleem olla valitsusega, kes soodustab aktiivsemat majandust ja varade hinnakasvu. Viimaks võib

mullile kaasa aidata laenude laialdane kättesaadavus (Roos jt. 2014: 158). Mull on ohtlik, kuna mulli lõhkemisel kukuvad varade hinnad enda normaaltasemele. Väiksemate kaotustega on võimalik lahkuda mullist ainult siis, kui aktsepteeritakse väikene kahjum kohe mulli lõhkedes ja müüakse enda varad maha (Roos jt. 2014: 159).

Kõrgem riskitase aktsiates on tingitud ka karu- ja pullituru vahetusest. Pulliturg on olukord finantsmaailmas, kus aktsiate turuhinnad on pideval tõusuteel. Karuturg on pulliturule vastupidine olukord finantsmaailmas, kus aktsiate turuhinnad hoogsalt langevad. Kui investoritel tekib arusaam, et tegemist võib olla karuturuga, müüakse enda varad maha, et neid hiljem odavamalt tagasi osta. Karuturgu peetakse ametlikuks nähtuseks kui turg kukub vähemalt 20% (Mida tähendavad börsi...).

Investeerimisportfelli koostamisel tuleks kasuks, et aktsiate kõrval leiduks ka võlakirju, kuna kõrgema ja madalama riskitasemega finantsinstrumendid pakuvad riskide hajutamise võimalust. Portfellis, kus leidub nii aktsiad kui ka võlakirju, tuleb tunda mõlema finantsinstrumendiga kaasnevaid riske, omadusi, liike, kuna õiged teadmised võimaldavad sooritada kaalutletult õigeid otsuseid.

Võlakiri on oma olemuselt ettevõttele antud laen, mida on võimalik investoril rahastada. Võlakirja ostes annab investor võla väljaandjale laenu, mille tulemusena saab investor fikseeritud tulu laenutähtaja möödumisel (Zirnask 2021). Võlakirju annavad peamiselt välja valitsused, omavalitsused ja ettevõtted (Investeermise teejuht 2007: 68). Võlakiri on madalama riskitasemega finantsinstrument kui aktsia, mis sobib pigem konservatiivsele investorile.

Võlakirju valides on tähtis jälgida kolme asja: võlakirja nimiväärtust, võlakirja intressi ehk kupongi ja võlakirja tagasimaksegraafikut ehk kustutustähtaega (Saare 2018: 78). Võlakirja nimiväärtus on võlakirja põhiosa. Võlakirja nimiväärtus on aluseks intressimaksete arvutamisel (Väärtpaberite teejuht 2008: 42). Nimiväärtus kuulub kustutamisele kustutamistähtaja möödumisel (Made 2014: 57).

Võlakirja intressimäär ehk kupongimäär on nimiväärtuse alusel makstav intressimakse suurus (Made 2014: 57). Võlakirja intressimäärad jagunevad kaheks: ujuvad ja fikseeritud (Roos jt 2014: 182). Ujuva kupongimäära puhul on tegemist muutuva intressimääraga ehk intressimäära suurus oleneb finantsturgudel hetkel valitsevast intressimäärast. Ujuv kupongimäär koosneb enamasti Euroopa pankadevahelise rahaturu intressimäärast (Euriborist) ja fikseeritud määra, mis lisatakse Euroopa pankadevahelisele rahaturu

intressimäärale. Ujuv intressimäär võib kujuneda näiteks nii: kuue kuu Euribor + 0,50%. Fikseeritud intressimäär puhul esitatakse määr protsendina nimiväärtusest (Väärtpaberite teejuht 2008: 44).

Võlakirja tagasimaksegraafik ehk kustutustähtaeg on kuupäev, millal emitent ostab võlakirja tagasi (Made 2014: 57). Võlakiri ostetakse tagasi nimiväärtusega, kuid kogu see protsess toimub juhul, kui emitent tähtaja jooksul pankrotti ei lähe (Roos jt 2014: 183).

Võlakirjad jaotatakse kaheks: kupongiga võlakirjad ehk kupongvõlakirjad ning ilma kupongita võlakirjad ehk diskontovõlakirjad (Sealsamas: 183). Kupongiks kutsutakse võlakirjade maailmas intressi (Made 2014: 56). Kupongvõlakirjade puhul teenib investor tulu emitendi poolt välja makstavatest regulaarsetest intressimaksetest (Väärtpaberite teejuht 2008: 42).

Diskontovõlakirjad müüakse emitendi poolt nimiväärtusest odavamalt hinnaga. Diskontovõlakirja omamisega ei saa regulaarseid makseid emitendi poolt, vaid diskontovõlakirjaga teenitakse tulu müügi- ja ostuhinna erinevusest (Sealsamas: 42). Võlakirja emiteerimisel on see võimalik uuesti maha müüa teistele investoritele väärtpaberiturul, aga mitte emitendile (Roos jt 2014: 183).

Aktsiatega kauplemisel ei tohi segamini ajada mõisteid karu- ja pulliturg, kuna nende mõistmine võimaldab teha kaalutletud otsuseid. Kui karu- ja pullituru tajumine annab võimaluse aktsiatega raha kasvatamiseks, siis suurem võimalus aktsiate kaudu raha kaotamiseks on mulliteooriaga kaasa minemine. Mulli lõhkedes on oht oma vara kaotada. Aktsia on kõrge riskitasemega finantsinstrument, mille riski määravad karu- ja pulliturg ning mulliteooria. Aktsiatele eelnevad riskitaseme poolest võlakirjad. Olenevalt sellest, kas investor soovib regulaarseid intressimakseid, tuleb osata valida vastav võlakiri. Diskontovõlakirjaga ei saada regulaarseid intressimakseid, kuid kupongvõlakirjaga saab.

1.2.2. Hoiused ja investeerimisfondid

Hoiused ja investeerimisfondid kuuluvad madalama riskitasemega finantsinstrumentide hulka. Alapeatükis antakse ülevaade investeerimisfondide ja hoiuste olemusest ning riskitasemest. Esmalt käsitletakse hoiuste liike, olemust ja nende riskitaset. Hoiused

jaotuvad põhiliselt kaheks, tähtajalisteks hoiuseks ja investeerimishoiusteks. Mõlemal hoiusel on omad plussid ja miinused (Väärtpaberite teejuht 2008: 121-122).

Tähtajalise hoiuse puhul annab investor enda raha pangale kindlalt defineeritud ajaks hoiule, saades seeläbi hoiuse lõppedes enda algsumma ning varem kindlaks määratud intressi tagasi (Finantsinspeksioon 2019). Tähtajalise hoiuse puhul võib probleeme tekitada fakt, et kokkulepitud hoiuse intress võib jääda alla inflatsioonimäära. Sellegipoolest võib investeerimine tähtajalisse hoiusesse mõnele investorile osutada mõistlikuks valikuks, tuginedes investori võimekusele ja riskitaluvusele (Väärtpaberite teejuht 2008: 121).

Tähtajalisesse hoiusesse investeerimist võib pidada mõistlikuks, kui investor ei suuda lubada endale kahjumit (Väärtpaberite teejuht 2008: 121). Tähtajaline hoius on praktiliselt riskivaba, kuna hoiustatud raha säilib 100% väärtuses ning hoiustatud raha on tagatud Tagatisfondi määratud ulatuses ehk 100 000 euro ulatuses ühe kliendi kohta ühes pangas (Finantsinspeksioon 2019). Teiseks mõistlikuks olukorraks, millal investor võiks kaalutleda tähtajalisesse hoiusesse investeerimist, finantsturu ebaselge olukord, mistõttu ei teata, mida tulevik toob (Väärtpaberite teejuht 2008: 121).

Investeerimishoiuse puhul on investoril võimalik kõrgemat intressi teenida, kui tähtajalise hoiuse puhul. Investeerimishoius on praktiliselt segu tähtajalisest hoiusest ja mingist investeerimistootest. Erinevalt tähtajalisest hoiusest, ei ole investeerimishoiusel varem kokkulepitud intressimäära. Samuti puudub garantii intressi teenimiseks (Finantsinspeksioon 2019). Investeerimishoius erineb kõige rohkem tähtajalisest hoiusest sellepärast, et investeerimishoiuse intress sõltub hoiuse alusvara hinna liikumistest (Väärtpaberite teejuht 2008: 122).

Mõlemal hoiuse puhul on miinuseks täiendavate sissemaksete tegemise võimaluse puudumine. Varasemate väljamaksete korral kaotatakse intress või isegi mingi protsent hoiustatud baassummast (Väärtpaberite teejuht 2008: 123). Teiseks madalama riskitasemega finantsinstrumendiks on fond.

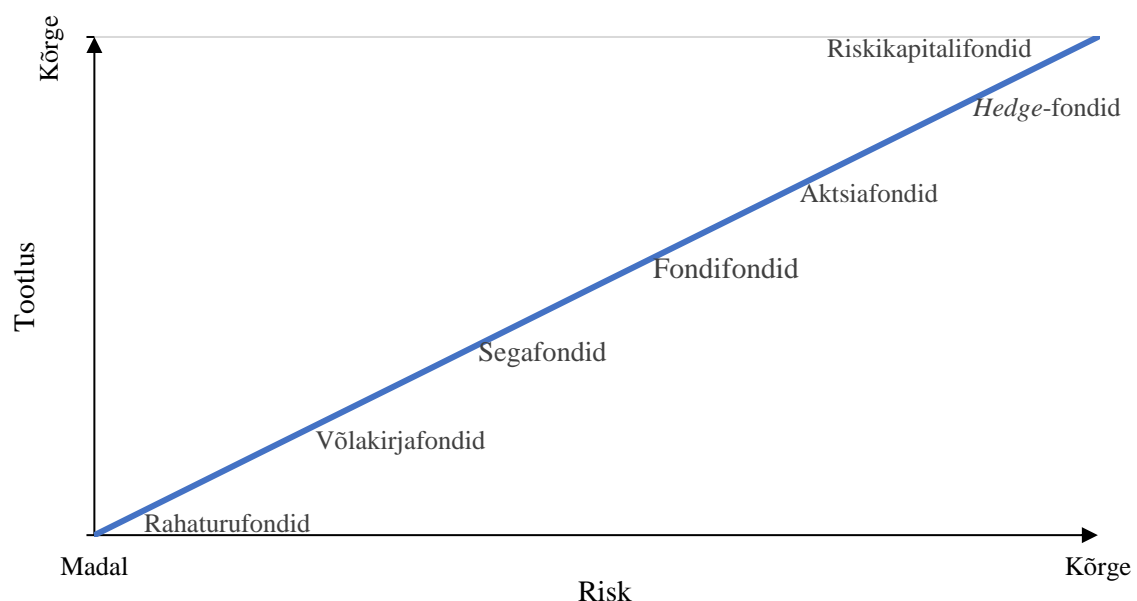
“Väärtpaberite teejuht” (2008: 63) kirjeldab fondi järgnevalt: “Kujutage ette, et külastate koos sõpradega uut hiinapärast söögikohta. Teil pole kogemust, millise maitsega toidud nende võõrapäraste nimede taga peituvad ja seetõttu otsustate tellida kogu seltskonna peale mitu eri rooga ning arve omavahel ära jagada. Sel moel on kõigil võimalik proovida mitut erinevat toitu ja keegi ei saa oma tellimusega täiesti alt minna. Samal põhimõttel toimivad investeerimisfondid. Paljudelt ühesuguste huvidega inimestelt kogutakse raha ning

paigutatakse fondi, mis omakorda paigutab kogunenud raha edasi aktsiatesse, võlakirjadesse, teistesse fondidesse, pangadeposiitidesse, kinnisvarasse või muudesse investeerimistoodetesse, vastavalt varem paika pandud reeglitele ja fondijuhtimiseks palgatud inimeste tõekspidamistele.”

Fondi juhib palgatud fondijuht ning fondijuht paigutab investorite raha erinevatesse finantstoodetesse (Made 2014: 58). Erinevaid liike fonde on väga palju. Fondid kujunevad selle põhja, kuhu peamiselt investorite raha investeeritakse. Peamiselt aktsiatesse investeerivat fondi nimetatakse aktsiafondiks, peamiselt võlakirjadesse investeeritavat fondi nimetatakse võlakirjafondiks ja nii edasi. Fondid erinevad veel samuti üksteisest likviidsuse, fondijuhi ja investeerimiseesmärkide poolest (Made 2014: 58-59).

Investeerimisfonde ei ole võimalik ainult fondi investeerimisklassi järgi liigitada. On võimalik, et üks võlakirjafond sisaldab ainult kõrge riskiga võlakirju ja teine võlakirjafond ainult madala riskiga võlakirju. Investoril on võimalik ise valida, millisesse riskitaseme ja investeerimishorisondiga fondi ta soovib investeerida (Väärtpaberite teejuht 2008: 64).

Fondimaailmas leidub väga palju erinevaid fonde, kuhu investoril on võimalik oma raha paigutada. Erinevad fonditüübid on hea võimalus enda investeeringute hajutamiseks (Väärtpaberite teejuht 2008: 64). Joonisel 1 on välja toodud erinevate fondid riski ja tootluse suhtvõttes.

Joonis 1. Fondi tüüpide riski ja tootluse suhe (Väärtpaberite teejuht 2008: 64).

Joonisel 1 välja toodud fondidest on kõige tuntum ja populaarsem aktsiafond, mille puhul investeeritakse investori raha aktsiatesse (Väärtpaberite teejuht 2008: 65). Aktsiafondid teenivad enda tulu peamiselt aktsia hinnamuutusest ja aktsiatelt makstavatest dividendidest (Made 2014: 59).

Aktsiafondid jagunevad samuti mitmeks alaliigiks: kindla turukapitalisatsiooniga ettevõtetesse investeerivad fondid, kindla investeerimisstiiliga fondid, kindlasse piirkonda investeerivad fondid ja kindlasse majandusharusse investeerivad fondid (Väärtpaberite teejuht 2008: 65).

Kindla turukapitalisatsiooniga fondid soetavad aktsiaid vastavalt ettevõtete suurusele. Suurused jaotatakse kolmeks põhikategooriaks: *small-cap* ehk väikeettevõtted, *mid-cap* ehk keskmise suurusega ettevõtted ja *large-cap* ehk suurfirmad (Sealsamas: 65).

Kindla investeerimisstiiliga fondid jaguvad kaheks: kasvule suunatud investeerimine ja väärtusele suunatud investeerimine. Kasvule suunatud investeerimise puhul otsitakse ettevõtteid, mille kasumi ja käivepotentsiaalid on turu keskmisest suuremad. Väärtusele suunatud investeerimise puhul otsitakse ettevõtteid, mille puhul aktsia turuhind on oma tegelikust väärtusest allpool (Sealsamas: 65-66). Kindlasse piirkonda investeerivad fondid paigutavad enda raha mõnda suuremasse piirkonda (Ida-Euroopa) või riiki (Venemaa, Eesti) (Sealsamas: 66).

Viimaseks aktsiafondi liigiks on fondid, mis investeerivad kindlasse majandusharusse. Kindla majandusharu aktsiad liiguvad tihti peale ühes suunas, mille tulemusena on tegemist aktsiafondiga, mis on turust tulenevalt rohkem riskantsem (Sealsamas: 66).

Fondifondide tulu ja risk on madalamad kui aktsiafondidel. Fondifond investeerib investorite raha teistesse fondidesse, mis tagab investorile küllaltki suure hajutatuse. Fondifondide eeliste hulka kuulub investori investeerimiskompetentsi osalus. Iga erinev fond, kuhu fondifond on raha paigutanud, on mingi teise fondijuhi poolt läbi mõeldud ning kaalutletud. Fondifondi miinuteks suurem ka haldustasu ja portfelli jälgimise keerukus, kuna investeeritakse mitmesse fondi (Sealsamas: 67).

Fondifondidest turvalisemad on segafondid, mis investeerivad investorite raha nii aktsiatesse, võlakirjadesse kui ka rahaturu instrumentidesse (AS LHV Pank 2021). Segafondide eeliseks on hajutatuse erinevate varaklasside vahel (Väärtpaberite teejuht 2008: 66).

Rahaturufondi kasuks tuleb investoril otsustada, kui soovitakse segafondidest veelgi suuremat kindlustunnet. Rahaturufondid pakuvad investorile väikest riski ja varade likviidsust. Rahaturufondides on üldjuhul lühiajalised finantsinstrumendid, kõrge kvaliteediga suurettevõtete võlakirjad ja lühiajalised deposiidid (Väärtpaberite teejuht 2008: 67). Rahaturufondid hoiavad oma turuväärtust stabiilsena, kuid nende tulu on suhteliselt madal. Rahaturufondidesse investeerivad pigem ettevõtted ja teised institutsioonid (AS LHV Pank 2021).

Kui investor on teadlikum ja jõukam, võib talle investeeritavaks fondiks sobida *hedge*-fondid ehk riskifondid. *Hedge*-fondid erinevad tavapärasest fondist selle tõttu, et fondijuhtidel on suurem vabadus oma positsioone muuta. *Hedge*-fondid teenivad kasumit eelkõige läbi tuletistehingute ja aktiivse kauplemise (Väärtpaberite teejuht 2008: 78-79).

Riskikapitalifondid omandavad teistes ettevõtetes enamus-või olulise osaluse läbi ettevõtte mittekaubeldavate aktsiate või osade ostmise. Samuti riskikapitalifondid võivad omandada ettevõtete võlaväärtpabereid, teiste riskikapitalifondide aktsiaid või osakuid. Riskikapitalifondid võtavad seeläbi ettevõtte arendamisest aktiivselt osa (Väärtpaberite teejuht 2008: 79-80). Riskikapitalifondid on pigem väga kõrge riski ja tootluse suhtega (Chen 2020).

Finantstooteid on lisaks eelnevalt mainitule veelgi, näiteks krüptoraha. Erinevaid krüptorahasid on mitmeid, kuid nendest esimene ja vaieldamatult suurim on Bitcoin. Bitcoin ei ole füüsilisel kujul olemas, vaid teda hoitakse digitaalsel kujul *wallet*'is. *Wallet* on digitaalne fail, kus hoitakse krüptoraha (Rothstein 2017). Krüptorahadega kauplemine eeldab tohutuid teadmisi ja ajakulu, kuna krüptoraha turud on väga volatiilsed. Investoril on vaja turgu jälgida, et vajadusel osta või müüa krüptorahasid (Saare 2017). Kõrge volatiilsuse tõttu sobiksid krüptorahad pigem kõrge riskitaluvusega investorile.

Kõikidel finantsinstrumentidel on erinevad riskitasemed. Finantsinstrumente tasuks valida vastavalt investoril enda isiklikule riskitaluvusele ja omandatud teadmistele. Fondid sobivad pigem keskmise riskitaluvusega investorile, hoiused pigem madalama riskitasemega investorile. Fondiliigid kujunevad selle põhjal, kuhu raha investeeritakse. Kõrgeima riskitasemega fondid on riskikapitalifondid ja madalaima riskitasemega on rahaturufondid. Kõige populaarsemaks fondiks peetakse aktsiafondi. Samuti on kõrge riskitasemega investoril võimalik teenida kasumit krüptoraha turu liikumistest. Kõige madalama riskitasemega finantsinstrumendiks peetakse tähtajalist hoiust. Madalast riskitasemest

tingituna on ta ka kõige madalama tootlikkusega. Kõrgema tootlikkusega ja sellest tuleneva kõrgema riskiga võib olla investeerimishoius, kuna puudub varasemalt kokkulepitud intressimäär.

1.3. Investeeringutega kaasnevad maksukohustused

Eestis tulumaksustatakse kasu saadud väärtpaberite müügist 20% maksumääraga. (Tulumaksuseadus, § 4 lg 1, § 15 lg 1) Erasisikuna investeerimiseks ja tulu deklareerimiseks on loodud kaks süsteemi, milleks on tavaline deklareerimise süsteem ja investeerimiskontosüsteem (Rahandusministeerium 2010: 3).

Tavalise deklareerimissüsteemi kohaselt maksustatakse iga aastaselt investeeringutelt saadud tulu ning iga tehing on vaja eraldi kajastada tuludeklaratsioonis. Tavalise maksusüsteemi kohaselt tuleb deklareerida iga väärtpaberist ja -müük eraldi (Vallikivi 2015). Tavasüsteemiga tekib investoril tulumaksukohustus siis, kui maksustatava aasta jooksul teenitakse kasumi. Müügittehingute kahjumi korral ei teki investoril maksukohustust ning investoril on võimalik kahjum kanda edasi järgmise aasta deklaratsiooni (Investeerimistulu deklareerimine).

Investeerimiskontosüsteem võeti vastu 2011. aastal. Koos süsteemi vastu võtmisega hakkasid samaaegselt kehtima kaks investeerimistulu maksustamise süsteemi: tavaline maksusüsteem ja investeerimiskontosüsteem (Vallikivi 2015). Investeerimiskontosüsteemi, üle tavasüsteemi, on mõistlik kasutada siis, kui investor soovib investeeringutelt teenitud tulu uuesti investeerida. Samuti on mõistlik kasutada investeerimiskontosüsteemi juhul, kui investor teeb aastas tavapärasest rohkem tehinguid. Tavasüsteemiga peaks investor deklareerima kõik tehtud tehingud eraldi, mis võrduks meeletu ajakuluna. Kui investor ei kavatse investeeringutelt teenitud tulu uuesti investeerida, siis on mõistlik kasutada tavasüsteemi, kuna investor ei saa enam tulumaksukohustust edasi lükata (Finantsinspeksioon 2019).

Investeerimiskonto on oma olemuse poolest tavaline arvelduskonto, kuid millega tehakse ainult investeerimisega seotud tehinguid. Maksu- ja Tolliamet ei pea vajalikuks, et igapäevatehingud ja investeerimisega seotud tehingud oleksid eraldi kontodel, kuid investeerimiskonto deklareerimisel on vaja igapäevatehingud eraldada enda

investeeringutest (Maksu- ja Tolliamet 2021). Tulumaksuseaduse paragrahv 172 lõige viis öeldakse: “Investeeringukonto väljamaksena käsitatakse kõiki investeeringukontolt tehtud kandeid, millega ei soetata finantsvara või millega ei kanta raha üle teisele investeeringukontole”.

Igapäevatehingut käsitletakse kontolt väljamaksena ja iga väljamakset on vaja eraldi deklareerida. Ajakulu minimeerimiseks oleks mõistlik enda igapäevatehingud ja investeeringuga seotud tehingud eraldada (AS LHV Pank 2021).

Investeeringes läbi investeeringukonto on võimalik lükata enda maksukohtus edasi järgmisesse kalendriaastasse. Selline tegevus annab võimaluse teenida lisatulu ajutiselt alles jäänud maksude arvelt (Finantsinspeksioon 2019). Investeeringukontosüsteemiga on vaja deklareerida ainult kontole sisse- ja väljamaksed. Investeeringukonto sissemaksetena tuleb deklareerida investeeringukontole sisse kantud raha, kontol olev rahajääk ning nii välismaalt kui Eestist saadud ja maksustatud dividendid ning intressid (Maksu- ja Tolliamet 2021).

Erinevalt tavalisest maksusüsteemist, tekib investoril tulumaksukohustus alles siis, kui väljamaksete summa ületab sissemaksete summa (Rahandusministeerium 2010: 4). Tulumaksu kohustust on võimalik ainult edasi lükata juhul, kui tehinguid tehakse investeeringukontol finantsvaraga. Finantsvarana käsitletakse hoiuseid, väärtpabereid ja investeeringuriskiga elukindlustuslepinguid. Väärtpaberite all mõistetakse igat liiki väärtpabereid. Finantsvarana ei käsitleta kogumispensionide kindlustuslepingut ega pensionifondi osakuid (Maksu- ja Tolliamet 2021).

Mõlemal süsteemil on omad plussid, millest tulenevalt maksustamise süsteemi valides tasub läheneda igal investoril vastavalt oma vajadustele. Üks süsteem ei ole teisest ülemäära üle. Investeeringukontosüsteemi on mõistlik kasutada siis, kui investor kavatseb investeeringutelt saadud tulu edasi investeerida. Tavasüsteemi on mõistlik kasutada juhul, kui investor ei kavatse edasi investeerida enda tulu. Investeeringukontosüsteemiga on vaja deklareerida ainult investeeringukontole sisse- ja väljamaksed, tavasüsteemiga on vaja deklareerida kõik tehingud.

2. INVESTEERIMISALASED TEADMISED EMÜ MSI BAKALAUREUSEÕPPE ÜLIÕPILASTE SEAS

2.1. Andmed ja metoodika

Bakalaureusetöö eesmärgiks on saada ülevaade investeerimisalastest teadmistest Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi bakalaureuseõppe ja sessioonõppe esimese kuni kolmanda kursuse üliõpilaste seas. Andmete kogumiseks kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit, mille tulemused esitatakse tulpdiagrammide ja sagedustabelitena. Töö läbiviimiseks koostas autor ankeetküsimustiku, mis koosnes 35 küsimusest (Lisa 1). Võrdlusmomendi loomiseks toetus autor küsimustiku koostamisel mõningate küsimuste kujul 2016. aastal Eesti Maaülikoolis läbi viidud Siim Koorti bakalaureusetööle „EMÜ Majandus ja sotsiaalinstituudi üliõpilaste valmisolek finantsinvesteeringuteks“. 2016. ja 2021. aasta tööde võrdlemiseks kasutas autor Siim Koorti tööst kolme küsimust. Autori poolt loodud ankeetküsimustikus on nendeks küsimusteks 11., 22. ja 23. küsimus, millest küsimused 22 ja 23 on sisupoolest samad, kuid sõnastatud teisiti. Ankeetküsimustiku viimase osa moodustab riskitaluvuse test, mis põhineb Dr Ruth Lyttoni ja Dr John Grable testil. Küsimustik koostati *Google Forms*i lehele. Ankeetküsimustiku koostamisel toetus autor bakalaureusetöö esimese peatükis kirjutatule. Küsimustik jõudis üliõpilasteni Eesti Maaülikooli *Outlook*i ja Facebooki vahendusel, kasutades selleks Facebookis loodud kursuste suhtlemisgruppe. Küsimustik saadeti laiali 03.05 ning vastamiseks oli aega kuni 09.05.

Ankeetküsimustiku analüüsimisel keskendus autor eraldi esimese, teise ja kolmanda kursuse üliõpilaste vastustele. Küsitluse koostamisel jagas autor küsimustiku viieks tinglikuks alapeatükiks. Ankeetküsimustiku esimene osa koosnes kümnest küsimusest, mis andsid ülevaate vastajate üldandmetest, töötamisest, rahalisest toimetulekust ning säästmis- ja investeerimisharjumustest. Teises osas, mis koosnes kaheksast küsimusest, pöörates tähelepanu üliõpilaste üldistele teadmistele läbi mitmesuguste investeerimisalaste mõistete teadmise ja finantsinstrumentide tundmise. Kolmanda küsimustiku osa kolm küsimust maksude kohta andsid ülevaate üliõpilaste teadmistest investeerimisega seotud maksustamisest. Neljas alapeatükk riskide kohta andis üliõpilastele võimaluse hinnata erinevate finantsinstrumentide tootlust ja riskitaset. Ankeetküsimustiku viimane peatükk

koosnes üliõpilase riskitaluvuse välja selgitamisest. Riskitaluvuse hindamiseks kasutas autor Dr Ruth Lytton'i ja Dr John Grable'i poolt loodud riskitaluvuse testi. Originaalis koosneb test 13 küsimusest. Bakalaureusetöö raames lühendas autor testi kahe küsimuse võrra. Testi koondtulemus annab võimaluse teha kindlaks üliõpilaste investeerimisvalmiduse.

Ankeetküsitlus saadeti kokku 188 üliõpilasele, kellest päevaõppes õpib esimesel kursusel 29 tudengit, teisel kursusel 39 tudengit ja kolmandal kursusel 41 tudengit. Sessioonõppes õpib esimesel kursusel 25 tudengit, teisel kursusel 26 ja kolmandal kursusel 28 tudengit. Päeva- ja sessioonõppe tudengite peale kokku vastas ankeetküsimustikule 46 üliõpilast, mis on 24,5% üliõpilaste koguarvust (188 üliõpilast). Kõige rohkem vastas õpilasi kolmandalt kursuselt (27,5%) ja kõige vähem esimeselt kursuselt (21,5%). Vastanute üldandmed on välja toodud tabelis 5.

Tabel 5. Ankeedile vastanud üliõpilaste üldandmed

Üldandmed		I kursus	II kursus	III kursus	Kokku
Sugu	Mees	7	4	5	16
	Naine	6	10	14	30
Õppevorm	Päevaõpe	10	11	14	35
	Sessioonõpe	3	3	5	11
Vanus	... – 20	8	0	0	8
	21 – 25	4	12	14	30
	26 – 30	0	2	3	5
	31 – 35	1	0	1	2
	36 – 40	0	0	1	1

Ankeetküsimustikule vastas kõige rohkem üliõpilasi päevaõppes, kust saadi vastus 35 tudengilt. Sessioonõppes vastas 11 üliõpilast. Kursuste lõikes oli kõige rohkem vastajaid kolmandalt kursuselt, 19 üliõpilast. Teiselt ja esimeselt kursuselt oli vastajaid peaaegu võrdväärselt, esimeselt kursuselt 13 ja teiselt kursuselt 14 üliõpilast. Vanuseliselt olid vastajad jaotatud viite klassi, millest noorimad moodustasid kuni 20- aastased ja vanimad 36 – 40 aastased. Kõige rohkem vastajaid, 30 üliõpilast, oli vanuseklassist 21 - 25 ning kõige vähem, kõigest üks üliõpilane, vanuseklassist 36 - 40.

2.2. Säästmine ja finantsinstrumentide soetamine

Bakalaureusetöö teoreetilise osa esimeses osas toodi välja, et investeerimisega alustamiseks on vaja vaba raha, mis jõuab erinevat teed pidi üliõpilasteni. Seetõttu analüüsiti kõigepealt, kas üliõpilased käivad palgalisel tööl. Sealt edasi tekkis järgmine analüüsitav koht - kui palgalisel tööl ei käida, siis millised on sellisel juhul sissetuleku allikad või kas on lisaks palgatööle muid sissetulekuallikaid.

Ankeetküsimustikust selgub, et palgalisel tööl käib 46 üliõpilasest 28 üliõpilast, kellest 12 (26,1%) käib tööl täiskohaga ja 16 (34,8%) osalise tööajaga. Vastanutest vähem kui pooled, 18 üliõpilast, ei käi palgalisel tööl, vaid nemad saavad toimetulekuks vajaliku rahasumma mujalt. Küsimus “Millised on Teie sissetulekuallikad?”, andis võimaluse valida lisaks palgaliselt töölt saadavale töötasule muud võimalikud sissetulekuallikad. Kõige populaarsemaks vastuseks osutus pere ja lähedaste toetus, mille valis kaks kolmandikku ehk 31 vastajatest. 15 üliõpilase sissetulekuallikaks on õppetoetus ja üheksal üliõpilasel tuleb mõningane sissetulek ka hasartmänge harrastades. Antud küsimusel oli ka avatud vastusevariant “Muu”, kuhu oli lisatud sissetulekuallikaks ka lapsetoetus.

Töö teoreetiline osa toob välja, et hea võimalus investeerimisega alustamiseks on raha kogumine ehk säästmine, kuna see annab võimaluse vaba raha tekkeks, millelt arvelt investeerimisega algust teha. Säästmine annab võimaluse koguda raha ka muudeks sündmusteks/väljaminekuteks. Küsimusele “Kas ja millisel viisil säästate raha?” vastas kuus üliõpilast (13%) päeva- ja sessioonõppe peale kokku, et nad ei säästa raha. Ülejäänud üliõpilased (40 üliõpilast) tegelevad säästmisega, kogudes raha arvelduskontole (34 üliõpilast), pannes raha kõrvale sularahana (20 üliõpilast) ning kandes raha kogumishoiusele (kuus üliõpilast).

33 üliõpilast säästavad raha ootamatuteks väljaminekuteks. 29 üliõpilast (63%) säästavad raha suurema ostu sooritamiseks ning 19 üliõpilast säästavad raha reisimiseks. 46 vastajast kõigest 11 üliõpilast (23,9%), säästab raha investeerimiseks ja kuus üliõpilast pensionipõlveks.

Küsimusele “Mis on Teie hinnangul investeerimine?” jättis autor avatud vastuse. Avatud vastusega kerkisid valdavalt esile kaks vastusevarianti. Mainiti, et investeerimine on raha kasvatamine ajas või raha kasvatamine eesmärgiga teenida tulu. Teiseks variandiks pakuti, et investeerimine on raha paigutamine erinevatesse finantsinstrumentidesse. Töö

teoreetilisest osast selgub, et mõlemad pakutud vastused on korrektsed ja viitavad investeerimisele. Pakutud vastustest käis läbi ka väide, et investeerimine on säästmine, mis pole aga korrektne. Säästmine ja investeerimine on eraldiseisvad mõisted, millest on juttu töö esimeses peatükis.

Eelmise küsimusega selgus, et ligi pooled üliõpilased seostavad investeerimist finantsinstrumentide soetamisega. Töö teoreetilises osas keskendub autor ka erinevatele finantsinstrumentidele: aktsiad, võlakirjad, investeerimisfondid ja hoiused. Küsimusest „Kas ja milliseid finantsinstrumente olete ostnud?“, selgub, et finantsinstrumente ei ole ostnud 29 tudengit ehk 63% kõikidest vastajatest. Ülejäänud vastajad, 37%, on ostnud erinevaid finantsinstrumente. Enim ostetavaks finantsinstrumendiks osutusid aktsiad, mida olid ostnud 14 tudengit. Teisele kohale jäid investeerimisfondide osakud (täiendav kogumispension), kolmandale kohale võlakirjad. Avatud vastusevariandi „Muu“ alla pakkusid kaks üliõpilast, et nad on soetanud ka krüptoraha.

Üliõpilaste hetkeolukord näitab, et üle pooled üliõpilastest tegelevad säästmisega. Raha säästetakse peamiselt ootamatuteks väljaminekuteks, mis oli ka oodatav vastus. Investeerimise jaoks säästab raha alla ühe neljandiku üliõpilastest. Olenemata investeerimise vähesusest üliõpilaste seas, ollakse teadlikud, mis on investeerimine. Samuti on tudengitel kogemusi erinevate finantsinstrumentide soetamisega.

2.3. Üliõpilaste üldteadmised investeerimisest

Investeerimismaailmas orienteerumisel tuleb kasuks erinevate investeerimisega seotud mõistete tundmine, mis on oluline teadlikuks investoriks olemisel, tegemaks kasulikke otsuseid. Eesti Maaülikoolis on investeerimis- ja finantsalaste teadmiste toetamiseks õppeained „Rahandus“ ja „Ärerahandus ja finantsjuhtimine“. „Rahanduse“ õppeaine läbinud üliõpilased omandavad teadmised erinevatest finantsinstrumentidest (aktsiad, võlakirjad, fondid), nende omadustest ja liigitamisest. Kolmandal õppeaastal on üliõpilaste investeerimisalaste teadmiste arendamiseks lisatud õppeaine „Ärerahandus ja finantsjuhtimine“. Antud õppeaine keskendub kõige rohkem investeerimisalaste teadmiste õpetamisele. Ärerahanduse ja finantsjuhtimise läbinud üliõpilane tunneb investeerimisportfelli riski ja tulu omavahelist seost, mis on oluline finantsotsuste vastuvõtmisel. Riski ja tulu seose tundmise oskus saab määravaks õige finantsinstrumendi

valimise puhul. Järgnevas autori poolt loodud tabelis on välja toodud kursuste lõikes ankeedis olnud väidete üliõpilaste poolsed vastused (tabel 6).

Tabel 6. Üliõpilaste vastused üldteadmiste jaotise väidetele (vastanute osakaal), %

Väide	I kursus			II kursus			III kursus		
	Õigesti vastanud	Valesti vastanud	Ei osanud öelda	Õigesti vastanud	Valesti vastanud	Ei osanud öelda	Õigesti vastanud	Valesti vastanud	Ei osanud öelda
Alustaval investoril, kes kavatseb finantsinstrumentidega turul kaubelda, ei ole vaja väärtpaberikontot	69,2	23,1	7,7	42,9	42,9	14,3	57,9	26,3	15,8
Väärtpaberikonto on pangas olev konto, millel väärtpaberikonto omanik hoiab endale kuuluvaid väärtpabereid	92,3	0	7,7	71,4	14,3	14,3	89,5	0	10,5
Väärtpaberikonto ja investeerimiskonto on samatähenduslikud mõisted	53,8	30,8	15,4	85,7	0	14,3	78,9	21,1	0
Selleks, et finantsinstrumentidega investeerimist sooritada, on kohustuslik omada investeerimiskontot	38,5	53,8	7,7	64,3	21,4	14,3	52,6	31,6	15,8
Investeerimiskonto annab eraisikust investorile võimaluse tulumaksu maksmist edasi lükata	30,8	53,8	15,4	71,4	21,4	7,1	63,2	21,1	15,8
Investor peab maksma võlakirjadelt saadud intresside pealt tulumaksu	69,2	7,7	23,1	100	0	0	78,9	10,5	10,5
Investorile määratud dividendidelt arvestatakse maha tulumaks	69,2	15,4	15,4	78,6	21,4	0	84,2	5,3	10,5

„Alustaval investoril, kes kavatseb finantsinstrumentidega turul kaubelda, ei ole vaja väärtpaberikontot“. Antud väide ei vasta tõele ning õigesti vastasid esimeselt kursuselt üheksa (69,2%), teiselt kuus (42,9%) ja kolmandalt 11 (57,9%) üliõpilast. Väidet võiks

õigeks lugeda, kui investoril oleks ligipääs hoiukontole, kuid alustaval investoril seda kindlasti ei ole. Järgmine väide oli „Väärtpaberikonto on pangas olev konto, millel väärtpaberikonto omanik hoiab endale kuuluvaid väärtpabereid“. Väide on korrektne ja sellele teadsid vastust esimeselt kursuselt 12 (92,3%), teiselt kursuselt 10 (71,4%) ja kolmandalt kursuselt 17 (89,5%) üliõpilast. Kolmandaks väiteks oli „Väärtpaberikonto ja investeerimiskonto on samatähenduslikud mõisted“. Antud mõiste sellisel kujul on väär, kuna tegu on erinevate mõistetega. Väärtpaberikonto on konto, kus hoitakse väärtpabereid. Investeerimiskonto on konto, kus on raha investeerimiseks. Vastusevariandi „Vale“ ehk õige vastuse valis esimeselt kursuselt 7 (53,8%), teiselt kursuselt 12 (85,7%) ja kolmandalt kursuselt 15 (78,9%) üliõpilast. Järgmine väide oli „Selleks, et finantsinstrumentidega investeringuid sooritada, on kohustuslik omada investeerimiskontot“. Sellisel kujul pole antud väide õige. Investeerimiskonto muudab tulumaksustamise lihtsamaks, kuna deklareerida on vaja ainult sisse- ja väljamaksed, mitte igat tehingut eraldi. Seetõttu pole investeringute sooritamiseks investeerimiskonto kohustuslik. Õige vastuse „Vale“ valis esimeselt kursuselt 5 (38,5%), teiselt kursuselt 9 (64,3%) ja kolmandalt kursuselt 10 (52,6%) üliõpilast. „Investeerimiskonto annab eraisikust investorile võimaluse tulumaksu maksmist edasi lükata“. Väide on korrektne ja sellele teadsid vastust esimeselt kursuselt 4 (30,8%), teiselt kursuselt 10 (71,4%) ja kolmandalt kursuselt 12 (63,2%) üliõpilast. „Investor peab maksma võlakirjadelt saadud intresside pealt tulumaksu“. Tegu on korrektse väitega ning sellega nõustusid esimeselt kursuselt 9 (69,2%), teiselt kursuselt 14 (100%) ja kolmandalt 15 (78,9%) üliõpilast. Viimaseks väiteks oli „Investorile määratud dividendidelt arvestatakse maha tulumaks“. Tegemist on korrektse väitega. Õige vastuse valis esimeselt kursuselt 9 (69,2%), teiselt kursuselt 11 (78,6%) ja kolmandalt kursuselt 16 (84,2%) üliõpilast.

Samad väited olid ka Siim Koorti 2016. aasta bakalaureusetöös (Koort 2016: 30, 31, 32). Huvitaval kombel on kõik tabelis 6 olevad väited üliõpilastel paremini vastatud kui viis aastat tagasi. Üliõpilased on teadlikud investeerimisalastest mõistetest ning nende korrektsest kasutamisest. Kõige paremini on üldteadmised omandanud teine kursus.

Finantsturg sai tunda aasta aega tagasi COVID-19 levikust tulenevaid mõjutusi. Viirusepiirangute tõttu kannatas majandus, mille tulemusel finantsturg langes. Võrreldes praegust ehk 2021. aasta kevade finantsturu üldist trendi aasta taguse ajaga, on märgata tõusu. Autor uuris ka antud töös üliõpilaste teadlikkust finantsturu maailmas toimuva kohta. Esimeselt kursuselt teadis kaheksa üliõpilast (61,5%), et finantsturg on võrreldes aasta

taguse ajaga tõusnud. Teiselt kursuselt teadis seda üheksa (64,3%) ja kolmandalt kursuselt samuti üheksa (47,4%) üliõpilast. Esimese ja teise kursuse üliõpilastest rohkem kui pooled on hästi kursis finantsmaailmas toimuvaga, kolmandalt kursuselt leidub kursis olevaid üliõpilasi vähem.

Üheks oluliseks aktsiate väärtust näitavaks suhtarvuks on P/E, mis iseloomustab aktsia turuhinna ja kasumi aktsia kohta käivat suhet. Küsimusele “Millistest majanduslikest näitajatest koosneb P/E suhtarv?” teadis õiget vastust esimeselt kursuselt kaheksa (61,5%), teiselt kursuselt üheksa (64,3%) ning kolmandalt 12 (63,2%) üliõpilast. Teiseks vastusevariandiks, mis ei käinud suhtarvu P/E kohta, vaid suhtarvu P/S kohta oli “Aktsia turuhind/müügitulu aktsia kohta”. Vale variandi kasuks otsustasid esimeselt kursuselt kolm (23,1%), teiselt kursuselt kolm (21,4%) ja kolmandalt kursuselt neli (21,1%) üliõpilast. Ülejäänud üliõpilased ei osanud antud küsimusele vastata.

Eelneva küsimuse jätkuks esitas autor küsimuse “Ettevõtte P/E suhtarv näitab...”, millele oli pakutud viis vastusevariant, milleks olid “...kui ala- või ülehinnatud on ettevõtte aktsia turuhind; ...mitu ühikut on vaja investeerida, et teenida üks ühik kasumit; ...mitu ühikut on vaja investeerida, ühe ühiku reaalse rahavoo kohta; ...milline on tootlus, mis on genereeritud dividendi maksmisest antud hinnataseme juures; ei oska öelda”. Ettevõtte P/E suhtarv näitab kui ala- või ülehinnatud on ettevõtte aktsia turuhind ning mitu ühikut on vaja investeerida, et teenida üks ühik kasumit. Antud variantidest olid õiged kaks. Mõlemat õiget vastust teadis esimeselt kursuselt üks (7,7%), teiselt kursuselt kaks (14,3%) ja kolmandalt kaks (10,5%) üliõpilast. Ainsaks õigeks vastusevariandiks “...kui ala- või ülehinnatud on ettevõtte aktsia turuhind” valis esimeselt kursuselt kuus (46,2%), teiselt kursuselt üks (7,1%) ja kolmandalt kursuselt kaks (10,5%) üliõpilast. “...mitu ühikut on vaja investeerida, et teenida üks ühik kasumit” valis ainsaks õigeks vastusevariandiks esimeselt kursuselt üks (7,7%), teiselt kursuselt neli (28,6%) ja kolmandalt kursuselt kaheksa (42,1%) üliõpilast.

P/E suhtarvu küsimused näitavad, et üliõpilased (igalt kursuselt rohkem kui pooled) on teadlikud, millistest näitajatest nimetatud suhtarv koosneb. Sellest, mida suhtarv P/E näitab, on täiesti teadlikud, ehk oskasid valida mõlemad vastusevariandid, üpriski vähesed, igalt kursuselt üks kuni kolm inimest. Pigem osatakse välja tuua üks õige näitaja. Üldpilt näitab, et teadmised P/E kohta on vähesed. P/E mõistmine on oluline tegur aktsiate ostmisel, kuna P/E suhtarv annab aimu, kui üle- või alahinnatud on aktsia ning mitu eurot tuleks investeerida, et teenida aasta üks euro kasumit.

Ankeetküsimustikus olnud lausele “Ettevõtte aktsia jooksev dividenditootlus on...” teadis igalt kursuselt õiget vastust kuus üliõpilast, mis moodustas esimeselt kursuselt 46,2%, teiselt kursuselt 42,9% ning kolmandalt kursuselt 31,6%. Antud väide on korrektne kujul, ettevõtte aktsia jooksev dividenditootlus on dividendi (aktsia kohta) ja aktsia turuhinna suhe.

Investeeringismaailma mõisted „karuturg“ ja „pulliturg“ jäävad silma oma kirja pildi poolest. Seetõttu on oluline teada tema tähendust, millest on juttu ka töö teoreetilises osas. Järgnevas tabelis, on välja toodud ankeedis esinenud üliõpilaste tõekspidamised seoses karuturu kohta käivate väidetega kursuste lõikes (tabel 7).

Tabel 7. Väited karuturu kohta (vastanute osakaal), %

Väide	I kursus			II kursus			III kursus		
	Õigesti vastanud	Valesti vastanud	Ei osanud öelda	Õigesti vastanud	Valesti vastanud	Ei osanud öelda	Õigesti vastanud	Valesti vastanud	Ei osanud öelda
Karuturul saavutatakse rekordilised kasumid	30,8	46,2	23,0	57,1	7,1	35,8	42,1	21,1	36,8
Karuturul on aktsiate hinnad langustrendis	46,2	30,8	23,0	57,1	21,4	21,4	42,1	21,1	36,8
Karuturul ja pulliturul ei ole vahet	53,8	15,4	30,8	78,6	7,1	14,3	68,4	5,3	26,3

Üliõpilastelt küsiti väite „Kas nõustute selle väitega, et karuturul saavutatakse rekordilised kasumid?“ õigsuse kohta. Väide pole sellisel kujul korrektne, kuna kehtib vastupidine olukord. Karuturul ei saavutata rekordilisi kasumeid. Õige vastuse ehk variandi “Ei ole nõus”, valisid esimeselt kursuselt neli (30,8%), teiselt kursuselt kaheksa (57,1%) ja kolmandalt kursuselt kaheksa (42,1%) üliõpilast. „Kas nõustute selle väitega, et karuturul on aktsiate hinnad langustrendis?“. Antud väide vastab tõele ning sellega nõustusid esimeselt kursuselt kuus (46,2%), teiselt kursuselt kaheksa (57,1%) ja kolmandalt samuti kaheksa (42,1%) üliõpilast. „Kas nõustute selle väitega, et karuturul ja pulliturul ei ole vahet?“. Väide on ebakorrekne, sest karuturg ja pulliturg on erinevad mõisted. Pulliturg on olukord, kus aktsiate turuhinnad on pideval tõusuteel. Karuturg on olukord, kus aktsiate turuhinnad hoogsalt langevad. Väitega ei nõustunud ehk õige vastuse valisid esimeselt kursuselt seitse (53,8%), teiselt kursuselt 11 (78,6%) ning kolmandalt 13 (68,4%) üliõpilast.

Üllataval kombel on mõiste „karuturg“, „pulliturg“ ja sellega seonduv kõige paremini omandatud teise kursuse üliõpilastel, kuna vähemalt pooled teiselt kursuselt teadsid igale

väitele õiget vastust. Kõige paremini tuli välja see, et enamik üliõpilasi on teadlikud, et „karuturg“ ja „pulliturg“ on erinevad mõisted.

Lause “”Mulliks” nimetatakse investeerimismaailmas olukorda, kus...” lõpetamiseks oli ankeedis pakutud kolme vastusevarianti. Õigeks vastuseks oli, et “mulliks” nimetatakse investeerimismaailmas olukorda, kus hinnad ületavad nende fundamentaalselt põhjendatud väärtuse. Õiget vastust teadsid esimeselt kursuselt 11 (84,6%), teiselt kursuselt 10 (71,4%) ja kolmandalt kursuselt 18 (94,7%) üliõpilast.

Investeerimismaailma „mulliga“ on tuttavad valdav enamus üliõpilasi. Oodatava tulemusena on „mulli“ mõiste omandatud kõige paremini kolmandal kursusel, kus 19 üliõpilasest 18 teadsid korrektset vastust.

Finantsinstrumentide omaduste tundmine on oluline aspekt investeerimisega tegelemisel. Töö esimeses osas on autor käsitlenud võlakirjade erinevaid liike, millel kõigil on oma tähendus. Järgmisena uuriti viie väite abil, kui hästi orienteeruvad üliõpilased erinevate võlakirjade liikide vahel (tabel 8).

Tabel 8. Väited võlakirjade kohta (vastanute osakaal), %

Väide	I kursus			II kursus			III kursus		
	Õigesti vastanud	Valesti vastanud	Ei osanud öelda	Õigesti vastanud	Valesti vastanud	Ei osanud öelda	Õigesti vastanud	Valesti vastanud	Ei osanud öelda
Kupongvõlakirja omades ei ole võimalik saada intressimakseid emitendilt	38,4	30,8	30,8	21,4	28,6	50,0	31,6	15,8	52,6
Diskontovõlakirja omades ei ole võimalik saada intressimakseid emitendilt	46,2	15,4	38,4	42,9	14,2	42,9	15,8	31,6	52,6
Nullkupongvõlakiri ja diskontovõlakiri on samatähenduslikud mõisted	30,8	30,8	38,4	57,1	14,3	28,6	21,1	57,9	21,1
Võlakirjadelt on võimalik tulu saada nii regulaarsete intressimaksede kui ka võlakirja hinnamuutuse kaudu	53,8	23,1	23,1	71,4	7,2	21,4	63,2	15,8	21,0

“Kupongvõlakirja omades ei ole võimalik saada intressimakseid emitendilt”. Tegu on vale väitega. Kupongvõlakirja omades on võimalik saada intressimakseid emitendilt. Väite märkisid valeks ehk teadsid õiget vastust esimeselt kursuselt viis (38,4%), teiselt kursuselt kolm (21,4%) ning kolmandalt kursuselt kuus (31,6%) üliõpilast. Järgmiseks väiteks oli, et “Diskontovõlakirja omades ei ole võimalik saada intressimakseid emitendilt”, mis vastab tõele. Esimeselt kursuselt kuus (46,2%), teiselt kursuselt samuti kuus (42,9%) ning kolmandalt kursuselt kolm (15,8%) üliõpilast nõustusid väite õigsusega. Kolmas väide, “Nullkupongvõlakiri ja diskontovõlakiri on samatähenduslikud mõisted”, on korrektne. Väite õigsuses olid veendunud ka neli (30,8%) esimese kursuse, kaheksa (57,1%) teise kursuse ja neli (21,1%) kolmanda kursuse tudengit. “Võlakirjadelt on võimalik tulu saada nii regulaarsete intressimaksete kui ka võlakirja hinnamuutuse kaudu” oli viimaseks väiteks. Väide vastab tõele ning samal arvamusel on ka seitse (53,8%) esimese kursuse, kümme (71,4%) teise kursuse ja 12 (63,2%) kolmanda kursuse üliõpilast.

Üldpilt näitab, et võlakirjade teema pole üliõpilaste tugevaimaks küljeks. Esimesele ja teisele väitele leidis õigeid vastuseid kursuste lõikes alla poole. Kolmanda väite puhul teadsid ainult teise kursuse üliõpilastest rohkem kui pooled õiget vastust. Väide „Võlakirjadelt on võimalik tulu saada nii regulaarsete intressimaksete kui ka võlakirja hinnamuutuse kaudu“ oli kõikidel kursustel kõige paremini vastatud.

2.4. Teadmised investeringute maksustamisest

Maksud ja maksustamine kaasnevad investeerimistehingutega, kuuludes investeringutega kaasnevate kohustuste alla. Kohustuste korrektseks täitmiseks tuleb teada nende täitmise korda ja tingimusi, mida käsitleti töö teoreetilises osas.

Selleks, et saada ülevaade üliõpilaste teadmistest maksustamise kohta, esitas autor ankeetküsimustiku maksustamise alapeatükis kolm küsimust, mis näitavad, kui heal tasemel on üliõpilaste teadmised antud teemavaldkonnas. Küsimusele “Kuidas deklareerite tuludeklaratsioonis investeringutelt saadud tulu, kui kasutate investeerimiskontot?” oli pakutud kuus vastusevarianti, millest õigeks osutus üks, milleks oli, „Tuludeklaratsioonis tuleb deklareerida ainult kontole tehtud sisse- ja väljamaksed“. Õige vastuse oskasid määrata esimeselt kursuselt 30,8%, teiselt kursuselt 35,7% ning kolmandalt kursuselt 21,1%

üliõpilastest. Ülejäänud õpilased ehk igalt kursuselt rohkem kui pooled, valisid vastuseks vale vastusevariandi või variandi “Ei oska öelda”.

Eelneva küsimuse jätkuks esitas autor küsimuse “Kuidas deklareerite tuludeklaratsioonis investeringutelt saadud tulu, kui kasutate tavalist maksusüsteemi?”. Küsimuse õigeks vastuseks on, et sellisel juhul tuleb deklareerida kõik tehingud. Sellele küsimusele leidis kõige rohkem õigeid vastuseid esimeselt kursuselt, kus teadsid õiget vastust 61,5% üliõpilastest. Teise kursuse üliõpilastest vastas õigesti 35,7% ja kolmanda kursuse üliõpilastest 36,8%.

Maksustamise küsimuste ploki viimaseks küsimuseks oli “Mis on Teie arvates investeerimiskonto sissemakse? Vali kõik, mida õigeks pead”. Seal oli kuuest vastusevariandist õiged kolm. Investeerimiskonto sissemakse on igasugune investeerimiskontole kantud raha, aktsiatelt saadud dividendid ning investeerimiskonto kasutusele võtmise ajal kontol olev raha jääk. Kõik korrektsed vastused olid valinud kõigest kaks üliõpilast (10,5%) kolmandalt kursuselt. Üks inimene kolmandalt kursuselt valis ainuõigeks vastuseks “Investeerimiskonto kasutusele võtmise ajal kontol olev raha jääk”. Ülejäänud tudengid kolmandalt kursuselt vastasid küsimusele valesti või olid valinud lisaks õigele vastusele ka vale vastuse. Teiselt kursuselt oli valinud ainuõigeks vastuseks “Igasugune investeerimiskontole kantud raha” kõigest kaks tudengit (14,3%), ülejäänud teise kursuse tudengid oli valinud vastuseks vale variandi või sisaldas nende vastus lisaks õigele vastusele ka vale vastust. Esimesel kursusel ei leidunud ühtegi õiget vastuste paari esitatud küsimusele. „Aktsiatelt saadud dividendid“ ei valinud ainuõigeks vastuseks kursuste peale keegi.

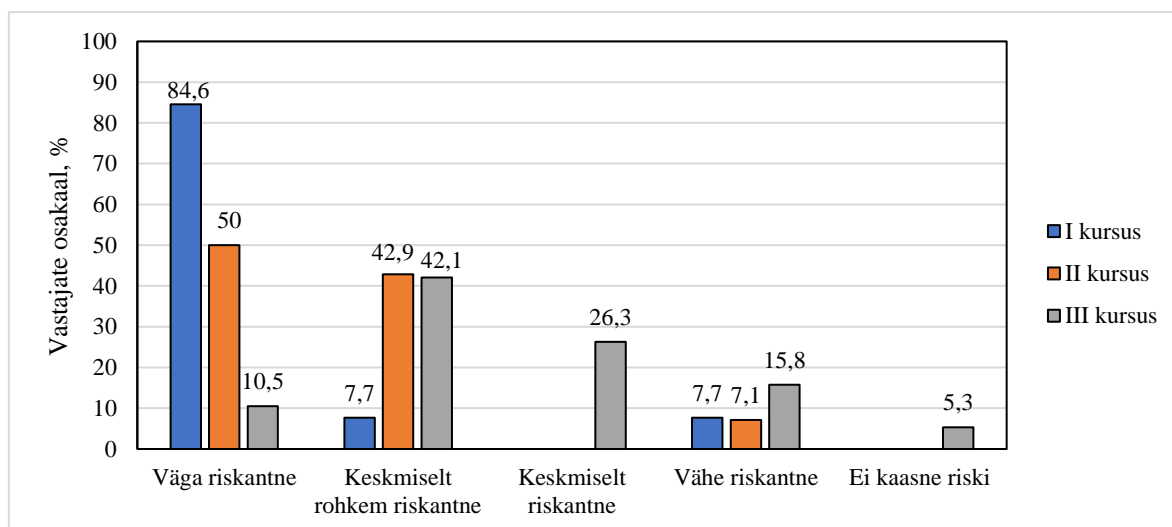
Maksustamise alapeatüki küsimuste tulemuste põhjal võib väita, et need tekitasid üliõpilastes raskusi. Kõikide küsimuste puhul, välja arvatud teine küsimus, oskasid õigesti vastata igalt kursuselt vähem kui pooled üliõpilastest. Kõige vähem õigeid vastuseid andis ploki viimane küsimus, kuna lisaks õigetele vastustele olid arvatud õigeks ka valed vastusevariandid.

2.5. Teadmised finantsinvesteeringute riskist ja tootlusest

Kõik finantsinstrumendid on erineva tootlusega ning iga finantstehinguga kaasneb risk, kas suuremal või väiksemal määral. Tootlus ja risk käivad käsikäes ehk mida suurem on tootlus, seda suurem on ka risk ning vastupidi.

Sooritamaks õige valik finantsinstrumenti valides, tuleb osata hinnata nii oodatavat tootlust kui ka sellega kaasnevat riski. Küsimus “Kuidas hindad järgnevate finantsinstrumentide riskiastet?” andis ülevaate üliõpilaste riskitunnetusest nelja finantsinstrumendi, aktsia, võlakirja, investeerimisfondi, hoiuse, suhtes. Küsimus “Kuidas hindad järgnevate finantsinstrumentide ja hoiuse oodatavat tootlust?” andis ülevaate üliõpilaste hinnangust nelja finantsinstrumendi, aktsia, võlakirja, investeerimisfondi, hoiuse, oodatava tootluse suhtes. Järgnevas analüüsiks on autor võtnud kaks eelnevat küsimust kokku, tuues välja finantsinstrumendi tootluse ja riski vahelise seose.

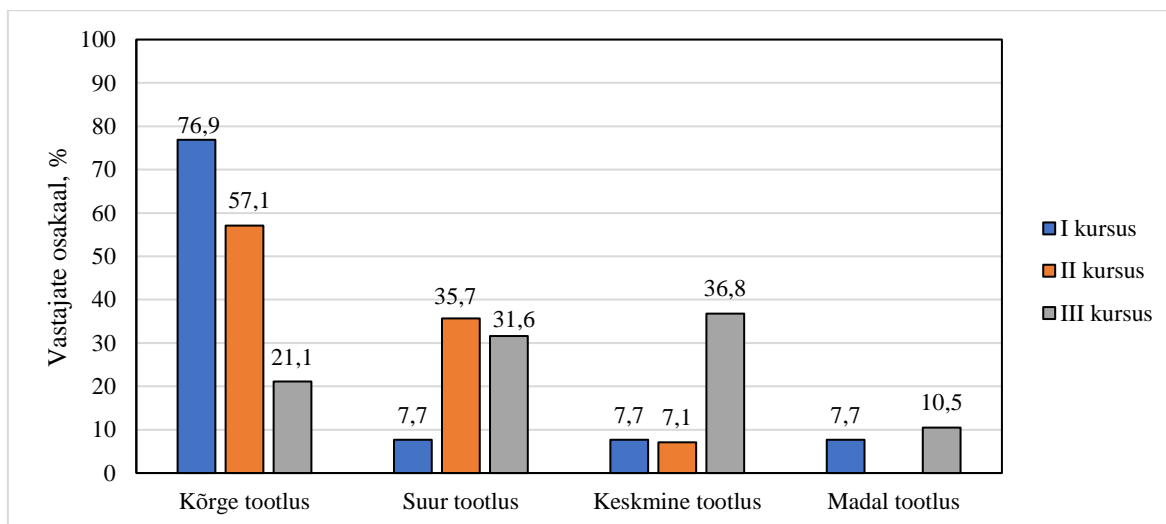
Töö teoreetilises osas selgus, et kõige riskantsemaks finantsinstrumendiks on aktsiad, kuna olenemata suurimast tootlusest, käib nendega kaasas ka suurim risk. Üllataval kombel on üks kolmanda kursuse tudeng märkinud, et aktsiatega ei kaasne riski (joonis 2).

Joonis 2. Üliõpilaste arvamus aktsia riskitasemest.

Väga riskantseks finantsinstrumendiks on aktsia arvanud esimeselt kursuselt 84,6% üliõpilastest. Teiselt kursuselt 50,0% ja kolmandalt kõige vähem, 10,5% üliõpilastest. Kaheksa üliõpilast (42,1%) kolmandalt kursuselt paneb keskmiselt rohkem riskantsema

finantsinstrumendi alla. Vähe riskantseks peab aktsiat esimeselt kursuselt üks (7,7%), teiselt kursuselt samuti üks (7,1%) üliõpilane, ning kolmandalt kursuselt kõige rohkem ehk kolm (15,8%) üliõpilast. Kõige riskantsem finantsinstrument on aktsia, sellest tulenevalt peaks olema ka aktsia tootlus kõige kõrgem (joonis 3).

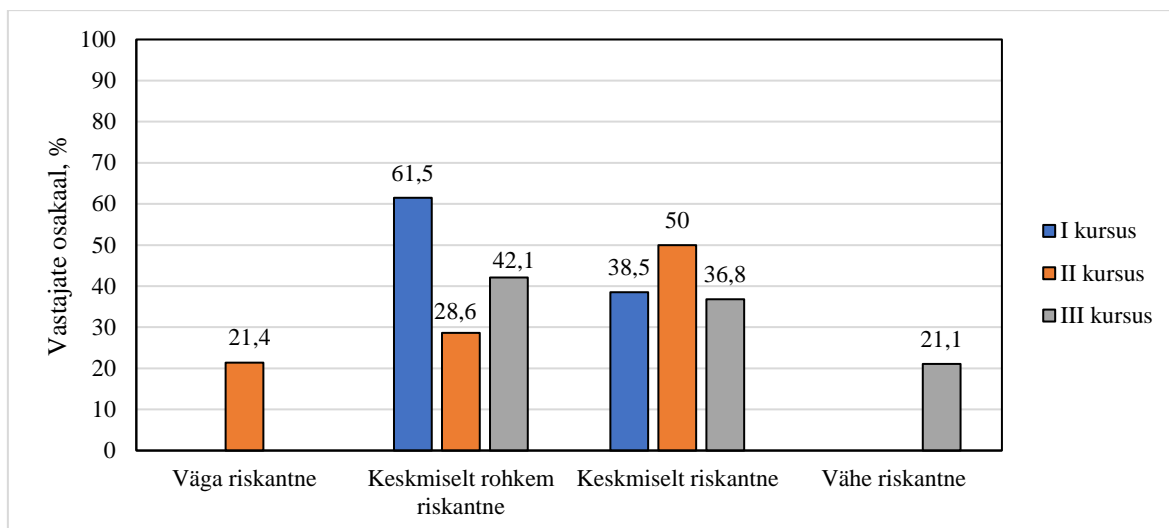

Joonis 3. Üliõpilaste arvamus aktsia tootlikkusest.

Kõige suurema tootlusega finantsinstrumendiks peab aktsiat kümme (76,9%) üliõpilast esimeselt, kaheksa (57,1%) teiselt ja neli (21,1%) kolmandalt kursuselt. Suurt tootlust pakub aktsiale esimeselt kursuselt 7,7%, teiselt 35,7% ja kolmandalt 31,6% tudengitest. Madala tootluse alla liigitab aktsia esimeselt kursuselt üks üliõpilane ja kolmandalt kursuselt kaks üliõpilast.

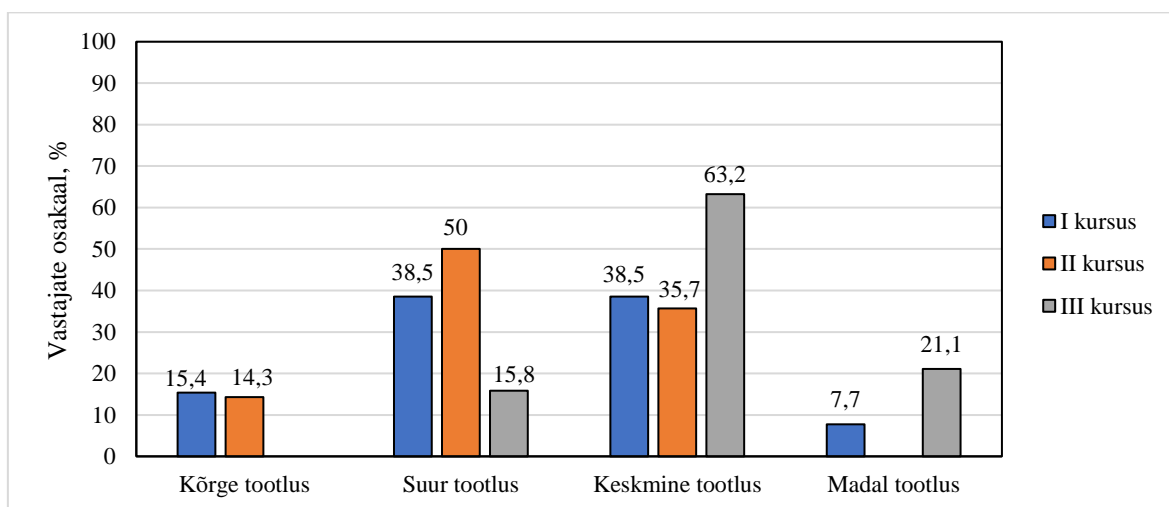
Üldpilt näitab, et üliõpilased peavad aktsiat kõige suurema või suure tootlusega finantsinstrumendiks ning on teadlikud, et aktsiatega kaasneb kõige suurem risk. Ainsaks erandiks on kolmas kursus, kelle arvates on aktsia pigem keskmiselt või keskmiselt rohkem riskantne. Võrreldes viie aasta taguse tulemusega on üliõpilased samal arvamusel – aktsiad on kõige riskantsemad finantsinstrumendid (Koort 2016: 33).

Aktsiale eelneb riskitaseme ja oodatava tootluse suuruse põhjal võlakiri. Väärtpaberite hulgast on võlakiri kõige madalama riskiga finantsinstrument. Üldiselt hindavad üliõpilased võlakirja kui keskmiselt riskantset finantsinstrumenti (joonis 4).

Joonis 4. Üliõpilaste arvamus võlakirja riskitasemest.

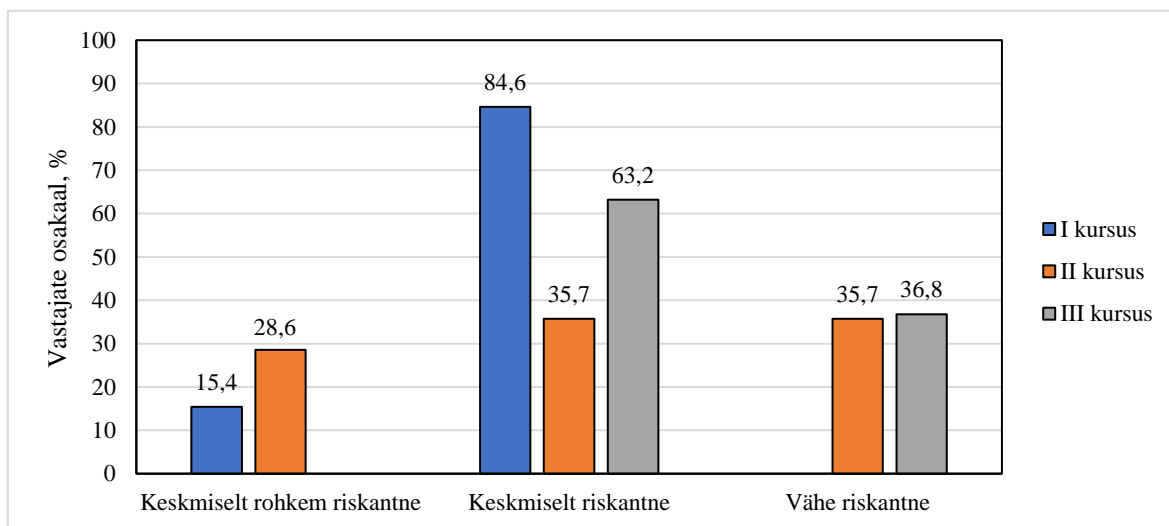
Keskmiselt riskantseks finantsinstrumendiks on võlakirja pidanud viis (38,5%) üliõpilast esimeselt, seitse (50,0%) üliõpilast teiselt ja samuti seitse (36,8%) üliõpilast kolmandalt kursuselt. Igalt kursuselt on ka vastajaid, kes on määratlenud võlakirja kui keskmiselt rohkem riskantsemaks. Nendeks oli kaheksa (61,5%) üliõpilast esimeselt, neli (28,6%) üliõpilast teiselt ja kaheksa (42,1%) üliõpilast kolmandalt kursuselt. Teisel kursusel leidub kolm üliõpilast, kes peavad võlakirja väga riskantseks finantsinstrumendiks. Neile vastandiks on arvanud kolmandalt kursuselt neli üliõpilast võlakirja väikese riskitasemega finantsinstrumentide hulka. Samaväärsele aktsiale eelnevale kohale riskitaseme järgi, kuulub võlakiri ka oodatava tootluse poolest (joonis 5).

Joonis 5. Üliõpilaste arvamus võlakirja tootlikkusest.

Kursuste lõikes peetakse võlakirja kui keskmise või suure tootlikkusega finantsinstrumendiks. Esimese kursuse üliõpilastest peab üks osa üliõpilastest (38,5%) võlakirja keskmise tootlikkusega instrumendiks ja teine osa (38,5%) suure tootlusega instrumendiks. Kõrget tootlikkust pakub esimeselt kursuselt kaks ja madalat üks üliõpilane. Teise kursuse üliõpilastest 35,7% liigitab võlakirja keskmise tootlikkuse ning 50,0% üliõpilastest suure tootlikkuse alla. Kaks üliõpilast arvavad, et võlakirja tootlikkus on kõrge. Kolmanda kursuse üliõpilastest rohkem kui pooled, 63,2%, pakkusid, et võlakirja tootlikus on keskmine. Madalat tootlikkust võlakirjale määrasid neli ja suurt tootlust kolm üliõpilast. Üliõpilased peavad võlakirja keskmiselt või keskmiselt rohkem riskantsemaks finantsinstrumendiks. Kõigest kolm üliõpilast kolmandalt kursuselt arvab teistele vastupidiselt. Ka tootluse poole pealt annavad üliõpilased õige hinnangu, liigutades võlakirja keskmise tootlikkusega finantsinstrumendi alla.

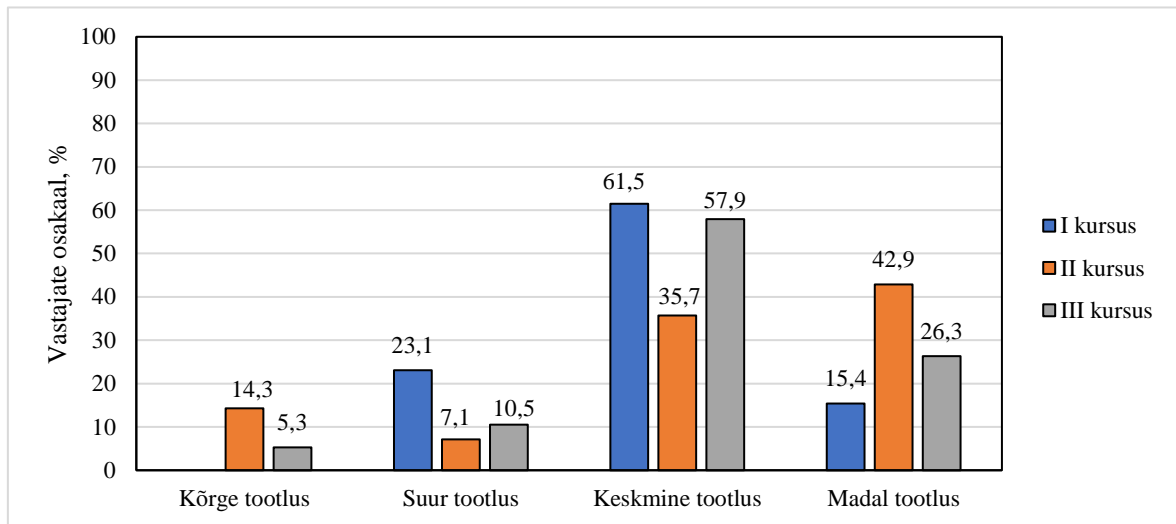
Kolmandaks analüüsitavaks finantsinstrumendiks olid investeerimisfondid. Investeerimisfondi riskitase ja tootluse suurus sõltub sellest, mida ja kui suurel määral fond sisaldab. Fond, koosnedes aktsiatega ja võlakirjadest on seda riskantsem, mida rohkem aktsiaid fondis leidub (joonis 6).

Joonis 6. Üliõpilaste arvamus investeerimisfondide riskitasemest.

Enamjaolt liigitavad üliõpilased investeerimisfondid keskmiselt riskantseks finantsinstrumendiks. Sellisel arvamusel on 84,6% esimese kursuse, 35,7% teise kursuse ning 63,2% kolmanda kursuse üliõpilastest. Esimesel (15,4%) ja teisel (28,6%) kursusel

leidub ka üliõpilasi, kes arvavad, et investeerimisfondid on keskmiselt rohkemaga riskitasemega. Mõningad teisel (35,7%) ning kolmandal (36,8%) kursusel olevad üliõpilased liigitavad investeerimisfondid isegi vähe riskantsete finantsinstrumentide alla. Nagu ka investeerimisfondi riskitase, oleneb ka investeerimisfondi tootlikus sellest, kui suure osa moodustavad fondis olevad aktsiad ja võlakirjad (joonis 7).

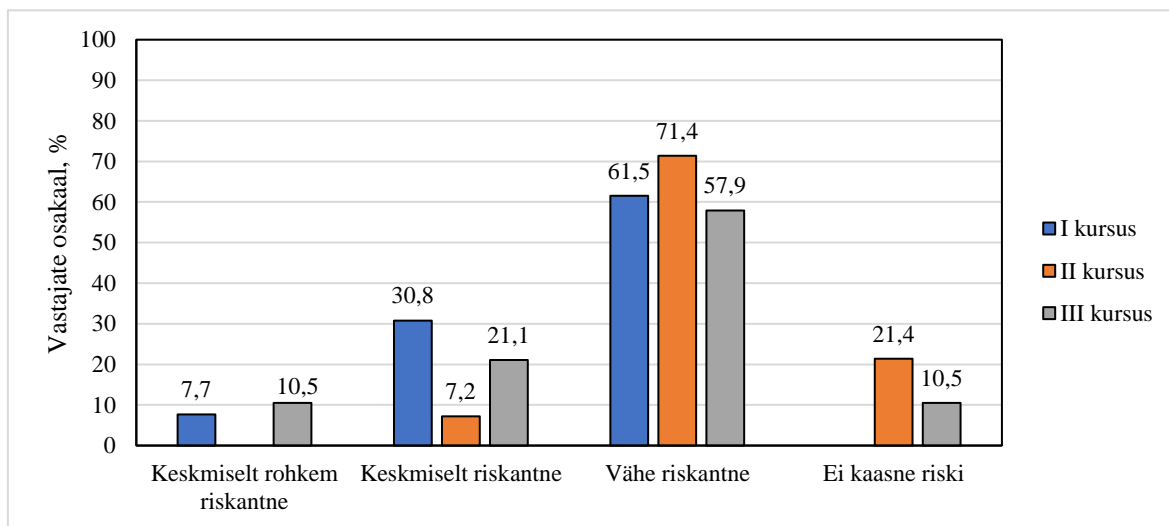
Joonis 7. Üliõpilaste arvamus investeerimisfondide tootlikkusest.

Esimeselt kursuselt on kõige rohkem pakutud, 61,5% üliõpilastest, et investeerimisfondi tootlikus on keskmine. Kolm tudengit esimeselt kursuselt leiab lisaks, et tootlikus on suur ning kaks tudengit, et hoopiski madal. Teise kursuse üliõpilased on liigitanud investeerimisfondid kõigi pakutud nelja tootlikkuse suurusetaseme alla. Kõrget tootlust pakub 14,3%, keskmist tootlust 35,7%, madalat tootlust 42,9% ning suurt tootlust 7,1% teise kursuse üliõpilastest. Kolmanda kursuse tudengid on liigitanud investeerimisfondid samuti kõigi nelja kategooria alla. Rohkem kui pooled (57,9%) üliõpilastest kirjeldaksid investeerimisfondi kui keskmise tootlusega finantsinstrumenti, 5,3% üliõpilastest kui kõrge tootlusega, 10,5% üliõpilastest kui suure tootlusega ning 26,3% üliõpilastest kui madala tootlusega finantsinstrumenti.

Üliõpilased peavad investeerimisfonde pigem keskmise kui ka keskmiselt suurema riskitasemega finantsinstrumendiks. Riskitasemega on kooskõlas ka oodatava tootlikkuse tase, mida peetakse samuti keskmiseks. Nii riskitaseme kui ka oodatava tootlikkuse juures saab õigeks pidada nii kõrget, suurt, keskmist ja keskmisest suuremat taset, kuna see sõltub

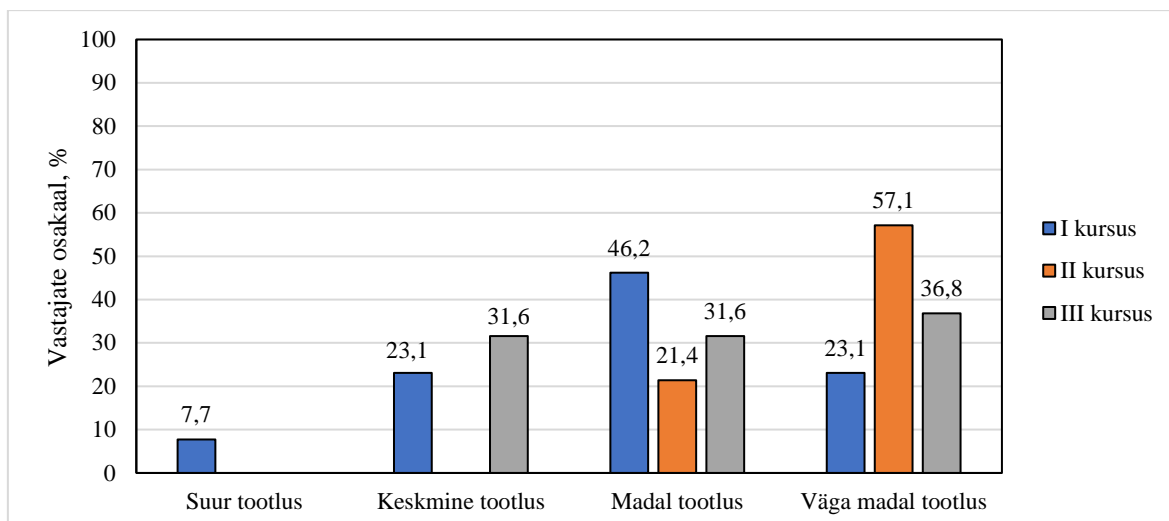
fondi sisust. Mida rohkem sisaldab fond aktsiaid võrreldes võlakirjadega, seda suurem on tema oodatav tootlus ning ka kaasnev risk.

Neljandaks finantsinstrumendiks, mille riskitaset ja oodatavat tootluse taset tuli üliõpilastel hinnata, oli hoius. Hoiust peetakse väga madala tootluse ja väikese riskitasemega finantsinstrumendiks. Tähtajaline hoiuse puhul kehtib garantii, et hoiustatud summa säilib 100% ulatuses. Kaasnevaks riskiks on vaid see, et hoiustatava panga pankroti korral kaotatakse kõik. Investeerimishoiuse tootlus ja risk sõltub tema alusvarast ehk sellest, mida ta sisaldab. Üliõpilased on üldiselt samal arvamusel, et tegu on finantsinstrumendiga, millel on väike riskitase (joonis 8).

Joonis 8. Üliõpilaste arvamus hoiuse riskitasemest.

Esimeselt, teiselt ja kolmandalt kursuselt arvavad rohkem kui pooled üliõpilastest, et hoius on vähe riskantne instrument. Esimeselt kursuselt on sellisel arvamusel 61,5%, teiselt kursuselt 71,4% ning kolmandalt kursuselt 57,9% üliõpilastest. Keskmiselt riskantseks peab hoiuseid esimeselt kursuselt neli, teiselt kursuselt üks ja kolmandalt kursuselt neli üliõpilast. Kolm üliõpilast teiselt kursuselt ning kaks üliõpilast kolmandalt kursuselt leiavad, et hoiustega ei kaasne riski. Riskitasemega sobivalt hinnatakse kursuste lõikes ka hoiuse tootlikus madalaks või väga madalaks (joonis 9).

Joonis 9. Üliõpilaste arvamus hoiuse tootlikkusest.

Esimeselt kursuselt pakub hoiustele madalat tootlust 46,2% ning väga madalat tootlust 23,1% üliõpilastest. Teise kursuse üliõpilastest 57,1% arvab, et hoiused on väga madala tootlusega ja 21,4% üliõpilastest leiab, et madala tootlusega. 36,8% ja 31,6% üliõpilastest kolmandalt kursuselt pakuvad, et hoiused on vastavalt väga madala tootlusega ja madala tootlusega. Ülejäänud üliõpilased igalt kursuselt pakuvad lisaks keskmist tootlust ning üks üliõpilane esimeselt kursuselt pakub suurt tootlust.

Üliõpilased on teadlikud, et hoiustega kaasneb üldiselt väike riskantsus. Riskitaseme vastustega on kooskõlas ka hinnang tootluse kohta, kuna ka seda pakutakse üliõpilaste seas väga madalaks või madalaks. Võrreldes viie aasta taguse tulemusega selgub, et 2016. aastal pidasid üliõpilased samuti hoiuseid madalaima riskitaseme ja tootlusega finantsinstrumendiks (Koort 2016: 35).

Riski ja tootluse alapeatüki viimaseks küsimuseks oli avatud vastusega küsimus „Milliseid investeerimisega kaasnevaid riske oskate nimetada?“. Esimese kursuse üliõpilaste hulgast jäi kõlama sama vastus ehk raha kaotamise risk. Teise kursuse poolt välja toodud riskideks olid inflatsioonirisk, intressirisk, raha kaotamise risk, raha väärtuse kadu, tururisk, emitendirisk ja valuutarisk. Kolmanda kursuse üliõpilased tõid välja raha kaotuse, aktsia hinna languse, investeringu mittetasuvuse, turu trendide muutuse, majanduskriis, võlgadesse jäämise ja investeringu väärtuse languse. Enamjaolt olid välja toodud riskid pigem investeerimisega kaasnevad ohud. Riskide all pidas autor silmas tururiski, likviidsusriski, intressiriski, emitendiriski, poliitilist riski, krediidiriski ja valuutariski,

millest oli täpsemalt juttu töö teoreetilises osas. Mainitud riskidest mõningad otsesel kujul olid välja toodud teise ja kolmanda kursuse üliõpilaste seas.

2.6. Üliõpilaste riskitaluvus

Inimese valikud ja otsused investeerimismaailmas määrab tema riskitaluvus, mis näitab, kui aldis ollakse erinevaid riske võtma. Riskide võtmise julgus määrab ka finantsinstrumentidel saadava oodatava tootluse. Saamaks teada Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi bakalaureuse üliõpilaste valmisolekut investeerimiseks ehk valmisolekut riskide võtmiseks, viis autor läbi riskitaluvuse testi. Testi koostamise aluseks võttis autor Dr Ruth Lytton'i ja Dr John Grable'i riskitaluvuse testi, mis koosneb originaalis 13 küsimusest. Käesoleva töö jaoks vähendas autor küsimustikku kahe küsimuse võrra, esitades üliõpilastele 11 küsimusega riskitaluvuse testi. Iga küsimus koosneb kahest kuni neljast vastusevariandist, millest igale vastab kindel punktisumma. Testi lõppedes leitakse koondsumma ja sellele vastav riskitase. Koondsummad on jaotatud viieks kategooriaks, millest igale vastab investorit iseloomustav riskitase.

Riskitaluvuse testi esimeseks küsimuseks oli „Kuidas kirjeldaks Teie parim sõber Teid kui riskijat?“. Pakutud oli neli vastusevarianti. Esimese variandi „Tõeline hasartmängija“, valis esimeselt kursuselt 7,7%, teiselt kursuselt 7,1% ja kolmandalt kursuselt 5,3% üliõpilastest. Teise variandi „Riskib ainult siis, kui on teinud põhjaliku vastava uurimistöö“ kasuks otsustas esimeselt kursuselt 46,2%, teiselt kursuselt 42,9% ja kolmandalt 36,8% üliõpilastest. „Ettevaatlik“, mis oli kolmandaks variandiks, valis 30,8% esimese, 28,6% teise ja 57,9% kolmanda kursuse üliõpilastest. „Väldib igasuguseid riske“ oli valitud ainult esimese ja teise kursuste üliõpilaste seas, vastavalt 15,4% ja 21,4% üliõpilastest.

Teise küsimusega pandi üliõpilased olukorralise valiku ette. Olukorraks oli „Te olete telesaates, kus Teil on valik järgnevate variantide vahel.“ Pakutud variantideks olid: „1 000 eurot sularahas“, „50% võimalus võita 5 000 eurot“, „25% võimalus võita 10 000 eurot“, „5% võimalus võita 100 000 eurot“. Esimese pakkumise kasuks otsustas esimeselt kursuselt 46,2%, teiselt kursuselt 50,0% ja kolmandalt kursuselt 36,8% üliõpilastest. Teise variandi valisid 38,5% esimese, 28,6% teise ja 36,8% kolmanda kursuse üliõpilastest. Pakkumise „25% võimalus võita 10 000 eurot“ valis esimeselt kursuselt 15,4%, teiselt kursuselt 14,3%

ja kolmandalt kursuselt 15,8% üliõpilastest. Viimase pakkumise „5% võimalus võita 100 000 eurot“ valis teiselt kursuselt üks ja kolmandalt kursuselt kaks üliõpilast. Esimeselt kursuselt ei valinud keegi viimast pakkumist.

Järgmiseks küsimuseks oli üpriski eluline olukord, millega tuli üliõpilastel silmitsi seista. „Te olete just lõpetanud säästmise puhkusereisi jaoks. 3 nädalat enne reisi kaotate Te oma töökoha. Kuidas käituite?“ Valiku „Jätaksite reisile minemata“ valis esimeselt kursuselt 46,2%, teiselt kursuselt 42,9% ja kolmandalt kursuselt 26,3% üliõpilastest. Teiseks valikuks oli „Hoiaksite reisi ajal võimalikult palju raha kokku“, mille valis 38,5% üliõpilastest esimeselt, 42,9% üliõpilastest teiselt ja 57,9% üliõpilastest kolmandalt kursuselt. „Veedaksite oma puhkuse täpselt nii nagu plaanisite“ valis esimeselt ja teiselt kursuselt kaks üliõpilast ning kolmandalt kursuselt kolm üliõpilast. Neljandaks variandiks oli „Pikendaksite oma puhkust, sest see võib olla Teie viimane luksuslik puhkus“, mis ei osutunud valikuks ühegi kursuse puhul.

Neljandaks küsimuseks oli „Kui Te saaksite ootamatult 20 000 eurot investeerimiseks, mis Te teeksite?“. Küsimusele oli pakutud kolm vastusevarianti: „Hoiustaksite raha arvelduskontole“, „Investeeriksime kogu raha enim turvalistesse fondidesse“ ja „Investeeriksime kogu raha aktsiatesse või aktsiafondidesse“. Esimese valiku kasuks otsustas esimese kursuselt 30,8%, teiselt kursuselt 21,4% ning kolmandalt kursuselt 26,3% üliõpilastest. Kolmanda valiku „Investeeriksime kogu raha aktsiatesse või aktsiafondidesse“ kasuks otsustas esimeselt kursuselt 30,8% , teiselt kursuselt 21,4% ning kolmandalt kursuselt 26,3% üliõpilastest. Ülejäänud tudengid valisid teise vastusevariandi.

Viies küsimus „Kogemuste põhjal otsustades, kui valmis Te oleksite investeerima kõrgeriskiga aktsiatesse või aktsiafondidesse?“ andis üliõpilastele võimaluse ennast analüüsida. Endale hinnangu andmisel oli võimalik kasutada kolme varianti: „Poleks üldse valmis“, „Mõningal määral valmis“ ja „Täiesti valmis“. „Poleks üldse valmis“ variandi valis enda kohta käivaks esimeselt kursuselt 53,8%, teiselt kursuselt 50,0% ja kolmandalt kursuselt 42,1% üliõpilastest. Enda kohta arvas käivat „Mõningal määral valmis“ 38,5% üliõpilastest esimeselt, 42,9% teiselt ja 52,6% kolmandalt kursuselt. „Täiesti valmis“ variandi valis igalt kursuselt üks üliõpilane.

Küsimus „Milline järgnevatest sõnadest seostub enim sõnaga "risk"?“ andis võimaluse kirjeldada investeerimisega kaasnevat riski, kasutades märksõnu „Kaotus“, „Teadmatust“, „Võimalus“ ja „Adrenaliin“. Riski näeb kaotusena esimeselt kursuselt 46,2%, teiselt

kursuselt 35,7% ja kolmandalt kursuselt 21,1% üliõpilastest. Teadmatusena kirjeldab riski 23,1% esimese, 28,6% teise ja 36,8% kolmanda kursuse üliõpilastest. Riski kui võimalust näeb kolm üliõpilast esimeselt, kaks üliõpilast teiselt ja seitse üliõpilast kolmandalt kursuselt. Riski võtmine pakub adrenaliini tunnet ühele esimese ja kolmanda kursuse ning kolmele teise kursuse tudengile.

Küsimus „Mõned eksperdid ennustavad, et kulla, juveelide ja kinnisvara hinnad on tõusuteel ning võlakirjade hinnad on langemas. Samas eksperdid kipuvad ka nõustuma, et valitsuse poolt väljastatud võlakirjad on suhteliselt ohutud. Enamik Teie investeerimisvaradest on kõrge intressiga riigivõlakirjades. Mida Te edasi teeksite?“ pani üliõpilased valiku ette. Küsimuse lahenduseks oli pakutud neli erinevat varianti, millest saadi valida endale sobivaim. Esimeseks valikuks oli „Jätkate võlakirjade hoidmist“, mille valis endale sobivaimaks 38,5% üliõpilastest esimeselt, 35,7% teiselt ja 36,8% kolmandalt kursuselt. Teise võimaluse „Müüte võlakirjad maha, panete poole raha kogumishoiusesse ja ülejäänud poole eest ostate kinnisvara/kulda/juveele“ kasuks otsustas esimese kursuse üliõpilastest 23,1%, teise kursuse üliõpilastest 50,% ja kolmanda kursuse üliõpilastest 63,2%. Kolmandaks valikuks oli „Müüte võlakirjad maha ja ostate kogu saadud raha eest kinnisvara/kulda/juveele“, mille valis esimeselt kursuselt 38,5% üliõpilastest ja teiselt kursuselt 14,3% üliõpilastest. Kolmandalt kursuselt ei valinud seda varianti keegi. Viimaseks vastusevariandiks oli „Müüte võlakirjad maha, ostate kogu saadud raha eest kinnisvara/kulda/juveele ja võtate veel lisaks võlgu, et saaks veel rohkem osta“, mida ei valinud ükski õpilane.

Seitsmendas küsimuses, milleks oli „Ette on antud parimad ja halvimad stsenaariumid neljast valikust investeerimisel, millist Te eelistaksite?“ tuli valida neljast stsenaariumist endale sobivaim. Esimene investeerimisvalik oli „200 eurone kasum (parim stsenaarium; 0 eurone kasum/kaotus (halvim stsenaarium)“. Sellise valiku teeks 15,4% esimese kursuse, 21,4% teise kursuse ja 21,1% kolmanda kursuse tudengitest. Teiseks valikuks oli „800 eurone kasum (parim stsenaarium; 200 eurone kaotus (halvim stsenaarium)“, mille kasuks otsustas esimeselt kursuselt 15,4%, teiselt kursuselt 42,9% ning kolmandalt 42,1% üliõpilastest. Kolmandaks stsenaariumiks oli „2600 eurone kasum (parim stsenaarium; 800 eurone kaotus (halvim stsenaarium)“, mille valis esimeselt kursuselt 46,2%, teiselt kursuselt 35,7% ja kolmandalt kursuselt 26,3% üliõpilastest. Neljandaks valikuks oli „4800 eurone kasum (parim stsenaarium; 2400 eurone kaotus (halvim stsenaarium)“, mille olid valinud

üks üliõpilane (7,7%) esimeselt kursuselt ja kaks üliõpilast (10,5%) kolmandalt kursuselt. Teiselt kursuselt ei valinud neljandat varianti keegi.

Küsimus „Kui Te peaksite investeerima 20 000 eurot, milline neist kolmest järgnevast valikust tunduks Teile kõige ahvatlevam?“ andis võimaluse 20 000 euro investeerimiseks kolm võimalust, arvestades investeringute riskitaset. „60% väikse riskiga investeringud, 30% keskmise riskiga, 10% kõrge riskiga“ oli esimeseks valikuks, mille valis 38,5% üliõpilastest esimesel kursusel, 50,0% teisel ja 36,8% kolmandal kursusel. Teiseks võimaluseks oli „30% väikse riskiga investeringud, 40% keskmise riskiga, 30% kõrge riskiga“, mille kasuks otsustas 53,8% esimese, 42,9% teise ja 52,6% kolmanda kursuse üliõpilastest. „10% väikse riskiga investeringud, 40% keskmisega riskiga, 50% kõrge riskiga“ oli kolmandaks valikuks. Sellise valiku tegi 7,7% esimese kursuse, 7,1% teise kursuse ja 10,5% kolmanda kursuse üliõpilastest.

Testi eelviimaseks küsimuseks oli „Oletame, et sugulane jättis Teile 100 000 eurot, ning Te peate selle raha edasi investeerima ühte järgnevasse valikusse: Millise valiku Te teeksite?“. Investeerimis võimalusteks oli pakutud neli erinevat võimalust, milleks olid: „Kogumishoiusesse või investeerimisfondi“, „Investeerimisfondi, mis koosneb aktsiatest ja võlakirjadest“, „Aktsiaportfelli, mis koosneb 15 kõige tüüpilisematest aktsiatest“ ja „Kulda, hõbedasse või kütusesse“. Kogumishoiusesse või investeerimisfondi investeeriks esimeselt kursuselt 38,5%, teiselt kursuselt 42,9% ja kolmandalt kursuselt 26,3% üliõpilastest. Investeerimisfondi valiks 30,8% esimese kursuse üliõpilastest, 28,6% teise kursuse ja 42,1% kolmanda kursuse üliõpilastest. Aktsiaportfelli kasuks otsustaks 30,8% esimeselt kursuselt, 21,4% teiselt kursuselt ja 15,8% kolmandalt kursuselt olevatest üliõpilastest. Kulda, hõbedasse või kütusesse investeeriks teiselt kursuselt üks (7,1%) ja kolmandalt kursuselt kolm (15,8%) üliõpilast. Esimeselt kursuselt ei investeeriks keegi kulda, hõbedasse või kütusesse.

Riskitaluvuse testi viimaseks küsimuseks oli „Teie usaldusväärne naaber ja sõber, kogenud geoloog, otsib investoreid, kes rahastaks tema kullakaevandamise ettevõtmist. Potentsiaalselt võib kasum investeerimisest olla 50- kuni 100-kordne. Kui aga kaevanduses kulda ei leida, on investering väärtusetu. Teie sõbra hinnangul on õnnestumise tõenäosus umbes 20%. Kui Teil oleks investeerimiseks raha olemas, siis kui palju Te oleksite nõus investeerima?“. Võimalikeks valikuteks olid: „Mitte midagi“, „Ühe kuu palga“, „Kolme kuu palga“ ning „Kuue kuu palga“. Esimesel ja teisel kursusel osutusid valikuks vaid esimene „Mitte midagi“ ja teine „Ühe kuu palga“ variant, millede osakaalud oli esimesel kursusel

vastavalt 61,5% ja 38,5% üliõpilastest ning teisel kursusel vastavalt 42,9% ja 57,1% üliõpilastest. Kolmandal kursusel valisid samad variandid vastavalt 36,8% ja 42,1% üliõpilastest. Variandi „Kolme kuu palga“ valis 10,5% ning variandi „Kuue kuu palga“ samuti 10,5% üliõpilastest.

Küsimuste vastusevariantide hindamissüsteem nägi välja selline, et kui küsimusel oli neli vastusevarianti, vastavalt „A“, „B“, „C“ ja „D“, siis kõige esimese variandi, „A“, valik andis ühe punkti ja viimase, „D“, valik, andis neli punkti. Vahepealsed variandid vastavalt kaks ja kolm punkti. Kolme variandi puhul oli viimaseks variandiks „C“, mis andis kolm punkti. Kuna autor lühendas küsimustikku kahe küsimuse võrra, korrigeeriti ka koondsummade tabelit vastavalt sellele (tabel 9).

Tabel 9. Korrigeeritud testi koondsummade riskitasemed

Skoor	Riskitase
29 – 43	Kõrge riskitaluvus
25 – 28	Keskmisest kõrgem riskitaluvus
19 – 24	Keskmine riskitaluvus
15 – 18	Keskmisest väiksem riskitaluvus
0 – 15	Madal riskitaluvus

Üldistava riskitaluvuse leidmiseks leiti iga kursuse raames üliõpilaste testi keskmine koondsumma. Järgnevas tabelis on esitatud kursuste lõikes üliõpilaste koondsummade, mis näitab, millise riskitaluvusega on esimese, teise ja kolmanda kursuse üliõpilased (tabel 10).

Tabel 10. Üliõpilaste riskitaluvuse punktiskoor

Kursus	I kursus	II kursus	III kursus
Punktiskoor	20,62	20,93	22,68

Esimese, teise ja kolmanda kursuse üliõpilased jäävad riskitaluvuse vahemikku 19 – 24, mis määrab kõikidele kursuste üliõpilastele keskmise riskitasemeks. Kõige rohkem küündivad keskmisest kõrgema riskitaseme poole kolmanda kursuse üliõpilased. Võrreldes Dr Ruth Lytton'i ja Dr John Grable'i riskitaluvuse testi tulemusi raamatus „Investeermise teejuht“ välja toodud keskmise riskitaluvusega investori mõistega, saab järeldada, et Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi bakalaureuseõppe üliõpilased on mõõdukad investeerijad. Võrreldes viie aasta taguse tulemusega, ei ole üliõpilaste riskitaluvuses

muutusi toimunud. Viis aastat tagasi leiti samuti, et üliõpilased on keskmise riskitasemega (Koort 2016: 43). Keskmise riskitaluvusega investeerija on valmis võtma mõõdukat riski, saavutamaks mõõdukat toodangut. Keskmise riskitaluvusega investori portfelli sisaldab nii kõrge kui ka madala riskitasemega investeeringuid ehk võlakirju, võlakirjafonde, aktsiad ja aktsiafonde. Siit saab omakorda järeldada, et mõõdukate ja õigete otsuste tegemiseks, mille abil koostada kõige õigem portfelli, on väga olulisel kohal teadmised finantsinstrumentidest, nende tootlusest ja riskidest.

Ankeetküsimustiku tulemuste põhjal paistavad välja üliõpilaste vähesed teadmised finantsinstrumentidest. Võrreldes üliõpilaste investeerimisalaseid teadmisi ja riskitaluvuse testi, tundub, et üliõpilased hindavad oma teadmisi kõrgemalt. Nende teadmiste puudujääk näitab, et puudub piisav analüüsimisoskus, loomaks keskmise riskitaluvusega portfelli. Hinnatakse ennast kõrgemalt, kui riskitaluvuse testi põhjal selgub ehk üliõpilaste teadmised ja riskitaluvuse testi tulemused ei ole korrelatsioonis. Autori arvates sobituksid üliõpilased madala riskitaluvuse alla. Alustaval investoril, kellel puuduvad mõningad teadmised, tuleks investeerimist alustada madala riskitasemega finantsinstrumentidest. Andes kursustele üldistava hinnangu, sobiksid kõige paremini keskmise riskitaluvuse alla teise kursuse üliõpilased, kuna nende teadmised finantsinstrumentide kohta on kolmest kursusest parimad.

Autor pakub üliõpilaste investeerimisalase teadlikkuse tõstmise lahendusvõimalusena välja, et Eesti Maaülikool toetaks üliõpilaste investeerimisalaste teadmiste omandamist uue investeerimistemaatilise vabaaine kujul.

KOKKUVÕTE

Töös käsitletud Eestis läbiviidud uuringud on näidanud, et Eesti noortel on jätkuv ja püsiv huvi investeerimisega alustamiseks. Õhus püsibki paljas mõte alustamise kohta, aga algust sellega ei tehta piisavate teadmiste puudumise tõttu. Peamised põhjused ja eelarvamused, lisaks puuduvatele teadmistele, mille taha noored takerduvad investeerimisega alustamisel, on rahanappus, investeerimise riskantsus ja keerukus. Probleemi lahendamiseks pakutakse noortele erinevaid investeerimisalaseid koolitusi, seminare ja raamatuid tuntud investorite nagu Jaak Roosaare, Kristi Saare ja mitmete teiste poolt. Samuti pakuvad mitmed Eesti pangad suunavaid ja julgust andvaid tasuta koolitusi ja loenguid interneti vahendusel. Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi bakalaureuse õppekavale õppima tulnud üliõpilastele pakub ülikool õppeaineid, mis toetavad investeerimisega alustamist.

Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi bakalaureuseõppe üliõpilaste investeerimisalased teadmised. Investeerimiseks vajaminevatest teadmistest tegi ülevaate töö teoreetiline osa. Investeerimisalaste teadmiste omandamist bakalaureuseõppe üliõpilaste seas uuriti töö empiirilises osas ankeetküsimustiku põhjal.

Bakalaureusetöö teoreetilise osa esimeses alapeatükis selgitati lahti investeerimise ja säästmise olemus ja erinevus ning milliste riskidega tasuks arvestada enne investeerimisega alustamist. Teoreetilise osa teises alapeatükis anti ülevaade populaarsematest finantsinstrumentidest ja nende riskitasemetest. Teoreetilise osa kolmas alapeatükk andis põgusa ülevaate investeeringutega kaasnevatest maksukohustustest.

Bakalaureusetöö tulemused näitavad, et üliõpilaste investeerimis- ja finantsalased teadmised pole piisaval tasemel, tegemaks teadlikult kasumlikke otsuseid investeerimismaailmas. Ebapädevat taset iseloomustab eelkõige finantsinstrumentide mitte tundmine. Kuigi investeerimisalaseid mõisteid tajutakse, siis maksude ja finantsinstrumentidega seonduva mitte omandamine, lisab suure puudujäägi.

Investeerimisalased mõisted on üldpildis kõikidel kursustel hästi omandatud, kuid leidis ka mõningaid puudujääke. Oodatavaks tulemuseks oli, et kõige paremini on investeerimisalased teadmised omandatud kolmanda kursuse üliõpilastel. Üldjoontes aga

selgus, et parimad tulemused on pigem teise kursuse üliõpilastel. Sellest võib järeldada, et investeerimisalaste teadmiste omandamine sõltub pigem inimesest endast ja sellest kui aktiivselt isik ise tegeleb investeerimisega.

Finantsinstrumente tundmata on praktiliselt võimatu alustada investeerimisega, kuna teadmatuses tehakse valesid otsuseid. Teadmised finantsinstrumentide ja nende olemuse kohta olid omandatud üliõpilastel nõrgemalt. Aktsiatega seonduvate küsimuste lahendamine tekitas üliõpilaste seas piisavalt segadust. Sama selgub ka küsimustega võlakirjadega kohta, millest olid teadlikud vähem kui pooled üliõpilased igalt kursuselt. Teadmiste puudujääki oli tunda ka maksude tundmise juures. Finantsinstrumentide teadmised pole üliõpilastel omandatud piisaval ehk sellisel määral, et need oleksid sobivad teadlike otsuste sooritamisel investeerimisel.

Üliõpilaste teadmised riskide ja tootlikkuse omavahelisest seosest olid väga heal tasemel. Üliõpilased on teadlikud, et kõige suurema tootlusega finantsinstrument on aktsia. Samuti ei eksitud ka aktsia riskitasemega, mida peeti tulenevalt tootlikkusest samuti kõige riskantsemaks. Ka ülejäänud finantsinstrumendid osati asetada tootlikkuse ja riskitaseme pingereas õigele kohale, teades, et hoiused on kõige madalama tootlikkusega ning seega ka kõige madalama riskitasemega. Tulemused näitavad, et üliõpilased on teadlikud riski ja tootluse omavahelisest seosest.

Riskitaluvuse test määrab Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituuti bakalaureuseõppe üliõpilased keskmise riskitasemega investoriteks, mis sobitub ka riskide ja tootluse omavahelise seose tundmisega. Riskitaluvuse testi keskmise riskitaseme põhjal peaksid üliõpilased investeerimismaailma heal tasemel tajuma, kuna nende investeerimisportfell hõlmaks nii võlakirju ja võlakirjafonde ning aktsiad ja aktsiafonde.

Keskmise riskitasemega üliõpilastel peavad olema heal tasemel teadmised võlakirjadest, võlakirjafondidest, aktsiatest ja aktsiafondidest, kuna mõõduka investori portfell koosneb just nendest. Finantsinstrumentide mitte tundmise puhul pole reaalne luua mõõdukat portfelli. Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituuti bakalaureuseõppe üliõpilaste riskitase ja investeerimisalaste teadmiste tase ei ole korrelatsioonis, vaid pigem hinnatakse ennast kõrgemalt. Ankeetküsimustikus selgunud tulemuste põhjal kuuluksid üliõpilased pigem madala riskitaseme kategooriasse, kuna mitte kõige paremate finantsalaste teadmiste puhul tuleks võtta vähe riske.

Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi bakalaureuseõppe üliõpilaste finantsalastes teadmistes esineb puudujääke – osa üliõpilastest tunneb investeerimismaailma rohkemal ja teine osa vähemal määral. Õppekavas on küll aineid, mis toetavad investeerimisalaste teadmiste omandamist finantsmaailmas orienteerumiseks, kuid üliõpilastele, kes pole algust teinud investeerimisega võivad õppeained olla sellised, mis juba nõuavad alustadmisi. Vastavaid õppeaineid läbides võib tekkida üliõpilasel suurem soov alustada investeerimisega, kuid alustadmiste puudumise tõttu ei teata, kust alustada. Autor pakuks lahendusvõimalusena välja, et tulevikus võiks Eesti Maaülikool pakkuda vabaainet, mis on seotud investeerimise alustamisega. Vabaaine pakuks investeerimis huvilistele võimalust ülikooli käigus arendada enda investeerimis- ja finantsalaseid teadmisi.

KASUTATUD ALLIKAD

- AS LHV Pank. (2020). Mida tähendavad börsimaailmas väljendid “karu-” ja “pulliturg”? [veebileht] <https://raha.geenius.ee/blogi/lhv-blogi/mida-tahendavad-borsimaailmas-valjendid-karu-ja-pulliturg/> (14.05.2021).
- AS LHV Pank. (2021). Investeerimise ABC. [veebileht] <https://www.lhv.ee/et/investeerimise-abc> (18.04.2021).
- AS LHV Pank. (2021). Investeerimisprotsess. [veebileht] <https://fp.lhv.ee/academy/investment-guide?locale=et&bookId=346#mark03> (10.04.2021).
- AS LHV Pank. (2021). Investeerimiskool: Seminarid. [veebileht] <https://fp.lhv.ee/academy/seminars> (17.05.2021).
- AS LHV Pank. (2021). Investeerimistulu deklareerimine. [veebileht] <https://www.lhv.ee/et/kkk/deklareerimine#kuidas-deklareerida-tulu-tavasysteemis> (21.04.2021).
- AS LHV Pank. (2021). Investeerimisõpik: Alustajale. [veebileht] <https://fp.lhv.ee/academy/-investmentguide?locale=et&bookId=346#mark02> (22.04.2021).
- AS LHV Pank. (2021). Investeerimisõpik: Fondid. [veebileht] <https://fp.lhv.ee/academy/investmentguide/351> (05.05.2021).
- AS LHV Pank. (2021). Investeerimisõpik: Võlakirjad. [veebileht] (<https://fp.lhv.ee/academy/-investmentguide/352>) (22.04.2021).
- AS SEB Pank. (2019). SEB uuring: Eesti noored on tublid rahakogujad, kuid kesised raha hoidjad. [veebileht] <https://www.seb.ee/uudised/2019-07-25/seb-uuring-eesti-noored-tublid-rahakogujad-kuid-kesised-raha-hoidjad> (20.05.2021).
- AS Postimees Grupp. (2019). Uuring: peaaegu pooled Eesti noored ei pea investeerimist vajalikuks. [veebileht] <https://investor.postimees.ee/6725716/uuring-peaaegu-pooled-eesti-noored-ei-peat-investeerimist-vajalikuks> (20.05.2021).
- Baker, S., Bloom, N., Davis, S., Kost, K., Sammon, M., Viratyosin, T.** (2020). The Unprecedented Stock Market Reaction to COVID-19. – *The Review of Asset Pricing Studies*. Nr 10 (4). [e-ajakiri] <https://academic.oup.com/raps/article/10/4/742/5873533> (20.05.2021).
- Chen, J.** (2021). Venture Capital Funds. [veebileht] <https://www.investopedia.com/terms/v/vcfund.asp> (22.05.2021).
- Rahandusministeerium. (2019). Eesti elanike finantskirjaoskuse ehk rahatarkuse uuring. [veebileht] https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/eesti_elanike_finantskirjaoskuse_arua_nne_loplik_november_2019_.pdf (16.05.2021).

- Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus. (s.a). Ettevõtlusega kaasnevad riskid, kohustused ja vastutus. [veebileht] <https://www.eas.ee/alustav/ettevotjaks-saamise-otsus/3592-2/> (21.04.2021).
- Ferratum Bank p.l.c. (2020). Investeerimine algajatele: Millised on investeerimise riskid? [veebileht] <https://www.ferratum.ee/blog/investeerimine-algajatele#gref> (21.04.2021).
- Finantsinspeksioon. (2019). Aktsia ja aktsiafond. [veebileht] <https://minuraha.ee/et/investeerimine/investeerimisvoimaluste-vordlus/aktsia-ja-aktsiafond> (22.04.2021).
- Finantsinspeksioon. (2019). Investeerimishoius. [veebileht] <https://minuraha.ee/et/investeerimine/-investee-rimis-voimaluste-vordlus/investeerimishoius> (20.05.2021).
- Finantsinspeksioon. (2019). Investeerimiskonto. [veebileht] <https://minuraha.ee/et/investeerimiskonto> (08.04.2021).
- Finantsinspeksioon. (2019). Investeerimisriskid. [veebileht] <https://minuraha.ee/index.-php/et/investeerimis-riskid> (21.04.2021).
- Finantsinspeksioon. (2019). Investeerimisvõimaluste võrdlus. [veebileht] <https://minuraha.ee/index.php/et/-investeerimine/investeerimisvoimaluste-vordlus> (22.04.2021).
- Finantsinspeksioon. (2019). Kuidas alustada investeerimist? [veebileht] <https://minuraha.ee/et/kuidas-alustada-investeerimist> (21.04.2021).
- Finantsinspeksioon. (2019). Mis on investeerimine? [veebileht] <https://minuraha.ee/et/mis-investeerimine> (21.04.2021).
- Finantsinspeksioon. (2019). Tähtajaline hoius. [veebileht] <https://minuraha.ee/et/investeerimine/investeerimis-voimaluste-vordlus/tahtajaline-hoius> (20.05.2021).
- Grable, J., Lytton, R.** (1999). Financial risk tolerance revisited. The development of a risk assessment instrument. – *Financial Services Review*. Nr 8 (3). [e-ajakiri] https://www.researchgate.net/publication/4951440_Financial_risk_tolerance_revisited_The_development_of_a_risk_assessment_instrument (16.05.2021).
- Hargrave, M.** (2021). Price-to-sales ratio (P/S Ratio). [veebileht] <https://www.investopedia.com/terms/p/price-to-salesratio.asp> (23.04.2021).
- Investeerimise teejuht. (2007). Toim. Nurga, A. Tallinn: Äripäev. 256 lk.
- Koort, S.** (2016). EMÜ majandus- ja sotsiaalinstituudi üliõpilaste valmisolek finantsinvesteeringuteks. [veebileht] https://dspace.emu.ee/bitstream/handle-/10492/2948/Siim_Koort_-BA2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y (16.05.2021).
- Kukk, M.** (s.a). Analüüsi alused - Kuidas valida aktsiaid? [veebileht] <https://fp.lhv.ee/file?id=40864> (21.04.2021).
- Made, T.** (2014). Vananedes rikkaks: Mõtteid pensioniportfelli koostamiseks. Tallinn: Sõnasepp. 220 lk

- Maksu- ja Tolliamet. (2021). Finantsvarale kehtestatud tingimused. [veebileht] <https://www.emta.ee/et/eraklient/tulu-deklareerimine/tulu-finantsvaralt/finantsvarale-kehtestatud-tingimused> (18.02.2021).
- Maksu- ja Tolliamet. (2021). Finantsvaralt saadud tulu maksustamine investeerimiskonto kaudu. [veebileht] <https://www.emta.ee/et/eraklient/tulu-deklareerimine/finantsvaralt-saadud-tulu-maksustamine-investeerimiskonto-kaudu> (19.04.2021).
- Nasdaq CSD SE. (2021). Balti turu indeksid. [veebileht] <https://nasdaqbaltic.com/statistics/et/charts> (21.05.2021).
- Nasdaq, Inc. (2021). Apple Inc. Common Stock. [veebileht] <https://www.nasdaq.com/market-activity/stocks/aapl> (21.04.2021).
- Nasdaq, Inc. (2021). GoPro, Inc. Class A Common Stock. [veebileht] <https://www.nasdaq.com/-market-activity/stocks/gpro> (21.04.2021).
- Pertman, T.** (2020). Volatiilsus. [veebileht] <https://rahafoorum.ee/dict/volatiilsus/> (18.04.2021).
- Pertman, T.** (2019). Alustava investori käsiraamat. 195 lk
- Rahandusministeerium. (2010). Mis on investeerimiskonto? https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/document_files/maksud/investeerimiskonto_juhend_15-12-2010_-_avalik_4_1.pdf (22.04.2021).
- Rebane, E.** (2008). Mina investeerin! Kaheksas maailmaime – kumulatiivne tootlus. [veebileht] <https://fp.lhv.ee/news/3971314> (21.04.2021).
- Roos, A., Sander, P., Nurmet, M., Ivanova, N.** (2014). Finantsturud ja -institutsioonid. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. 173 lk.
- Roosare, J.** (2021). Koolitused. [veebileht] <https://roosaare.com/koolitus/> (18.05.2021).
- Rothstein, A.** (2017). The End of Money: The story of bitcoin, cryptocurrencies and the blockchain revolution. London: John Murray Learning. 228 lk.
- Rõbinkaja, M.** (2016). Kuidas mõõta oma riskitaluvust investeerimisel? [veebileht] <https://www.seb.ee/foorum/investeerimine/kuidas-moota-oma-riskitaluvust-investeerimisel> (05.05.2021).
- Saare, K.** (2018). Kuidas alustada investeerimisega? 142 lk.
- Saare, K.** (2021). Veebiseminarid. [veebileht] <https://kristiininvesteerib.ee/veebiseminarid/> (18.05.2021).
- Saare, K., Alas, T.** (2021). Investeerimisraadio. [veebileht] <https://investeerimisraadio.eu> (18.05.2021).
- Stock Market Investing for Beginners: Essentials to Start Investing Succesfully. (2013). /Ed. Tycho Press. Callisto Media Inc. [on-line] ebrary (21.04.2021).
- Swedbank AS. (2021). Eesti investorite aktsiatehingute arv kuuekordistus. [veebileht] <https://www.swedbank.ee/private/home/more/newsandblog/news#newsId=20210126130637826> (22.05.2021).

- Swedbank AS. (2021). Rubriik: Investeerimiskool. [veebileht] <https://kukkur.swedbank.ee/rubriik-/investeerimine/investeerimiskool> (18.05.2021).
- SWEDBANK AS. (2021). Uuring: Eesti noorte huvi investeerimise vastu on väga kõrge. [veebileht] <https://www.swedbank.ee/business/useful/useful/newsandblog/news#newsId=20210324102452318> (21.05.2021).
- Zirnask, V.** (2021). Finantsaabits. Rahaasjade korraldamise käsiraamat. [veebileht] <https://minuraha.ee/et/publikatsioonid/finantsaabits> (22.04.2021).
- Tulumaksuseadus. (vastu võetud 15.12.1999, viimati jõustunud 01.01.2000). - Riigi Teataja <https://www.riigiteataja.ee/akt/126032021002> (23.04.2021).
- Vallikivi, A.** (2015). Räägime maksudest: investeerimiskontosüsteem. [veebileht] <https://fp.lhv.ee/news/-4857517?locale=et> (21.05.2021).
- Vähi, K.** (2017). Kuidas investeerimisriski vähendada? [veebileht] <https://www.seb.ee/foorum/-investeerimine/kuidas-investeerimisriski-vahendada> (22.04.2021).
- Vähi, K.** (2017). Säästmine või investeerimine, kumba eelistada? [veebileht] <https://www.seb.ee/foorum/-investeerimine/saastmine-voi-investeerimine-kumba-eelistada> (21.04.2021).
- Väärtpaberite registri pidamise seadus. (vastu võetud 13.05.2000, viimati jõustunud 29.12.2020). - Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/119122020014> (21.05.2021).
- Väärtpaberite teejuht. (2008). Toim. Zirnask, V. Tallinn: Eesti Päevaleht. 207 lk.

LISAD

Lisa 1. Ankeetküsimustik

Hea vastaja!

Olen Siljar Lääts, Maamajandusliku ettevõtluse ja finantsjuhtimise kolmanda kursuse tudeng. Teen enda bakalaureusetöö teemal “Investeeringimisalased teadmised Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi bakalaureuseõppe üliõpilaste seas”. Bakalaureusetöö raames palun Sul vastata koostatud ankeetküsimustikule. Küsitluse eesmärgiks on uurida esimese kuni kolmanda kursuse üliõpilaste investeeringimisalaseid teadmisi. Küsitlus on anonüümne ja võtab aega ligikaudu 10 minutit.

1. Märkige oma sugu

- Mees
- Naine

2. Vanus

- ...-20
- 21-25
- 26-30
- 31-35
- 36-40
- 41-45
- 46-...

3. Mitmendal kursusel Te õpite?

- Esimesel
- Teisel
- Kolmandal

4. Mis õppevormis Te õpite?

- Päevane õpe (statsionaarõpe)
- Sessioonõpe

5. Kas Te käite palgalisel tööl?

- Jah, osalise tööajaga
- Jah, täistööajaga
- Ei

Lisa 1 järg

6. Millised on Teie sissetulekute allikad?

- Töötasu
- Pere ja/või teiste lähedaste toetus
- Passiivne tulu finantsinvesteeringutest
- Dividendid enda ettevõttest
- Õppetoetus
- Hasartmängud (loto, pokker, spordipanustused)
- Muu...

7. Kas ja millisel viisil säästate raha?

- Ei säästa raha
- Sularahana
- Raha kogumine arvelduskontole
- Raha kandmine kogumishoiusele
- Muu...

8. Milleks säästate raha?

- Suurema ostu sooritamiseks
- Reisimiseks
- Ootamatuteks väljaminekuteks
- Investeerimiseks
- Pensionipõlveks
- Ei säästa raha
- Muu...

9. Mis on Teie hinnangul investeerimine?

.....

10. Kas ja milliseid finantsinstrumente olete ostnud?

- Ei ole ostnud finantsinstrumente
- Aktsiad
- Võlakirju
- Investeerimisfondide osakuid (v.a kohustuslik kogumispension)
- Investeerimisfondide osakuid (täiendav kogumispension)
- Muu...

Lisa 1 järg

Üldteadmised

11. Kas väide on õige või vale?

Väide	Õige	Vale	Ei oska öelda
Alustaval investoril, kes kavatseb finantsinstrumentidega turul kaubelda, ei ole vaja väärtpaberikontot			
Väärtpaberikonto on pangas olev konto, millel väärtpaberikonto omanik hoiab endale kuuluvaid väärtpabereid			
Väärtpaberikonto ja investeerimiskonto on samatähenduslikud mõisted			
Selleks, et finantsinstrumentidega investeringuid sooritada, on kohustuslik omada investeerimiskontot			
Investeerimiskonto annab eraisikust investoril tulumaksu maksmist edasi lükata			
Investor peab maksma võlakirjadelt saadud intresside pealt tulumaksu			
Investorile määratud dividendidelt arvestatakse maha tulumaks			

12. Kuidas kirjeldaksite praegust üldist finantsturu trendi võrreldes aasta taguse ajaga?

- Finantsturg on võrreldes aasta taguse ajaga tõusnud
- Finantsturg on võrreldes aasta taguse ajaga langenud
- Finantsturul ei ole toimunud võrreldes aasta taguse ajaga muutusi
- Ei oska öelda

13. Millistest majanduslikust näitajatest koosneb P/E suhtarv?

- Aktsia turuhind / kasum aktsia kohta
- Aktsia turuhind / müügitulu aktsia kohta
- Aktsia turuhind / vaba rahavoog
- Aktsia turuhind / aktsia raamatupidamisväärtus
- Ei oska öelda

Lisa 1 järg

14. Ettevõtte P/E suhtarv näitab...

- kui ala- või ülehinnatud on ettevõtte aktsia turuhind
- mitu ühikut on vaja investeerida, et teenida üks ühik kasumit
- mitu ühikut on vaja investeerida, ühe ühiku reaalse rahavoo kohta
- milline on tootlus, mis on genereeritud dividendi maksmisest antud hinnataseme juures
- Ei oska öelda

15. Ettevõtte jooksev dividenditootlus on...

- ettevõtte raamatupidamislik väärtus
- ettevõtte suutlikus maksta aktsionäridele dividende
- dividendi (aktsia kohta) ja aktsia turuhinna suhe
- dividendi (aktsia kohta) ja aktsia soetushinna suhe
- ettevõtte dividendide väljamakse kordaja
- Ei oska öelda

16. Kas nõustute selle väitega, et karuturul...

	Nõus	Ei ole nõus	Ei oska öelda
saavutatakse rekordilised kasumid			
on aktsiate hinnad langustrendis			
ja pulliturul ei ole vahet			

17. "Mulliks" nimetatakse investeerimismaailmas olukorda, kus...

- hinnad ületavad nende fundamentaalselt põhjendatud väärtuse
- hinnad langevad alla nende fundamentaalselt põhjendatud väärtuse
- Ei oska öelda

Lisa 1 järg

18. Kas väide on õige või vale?

	Nõus	Ei ole nõus	Ei oska öelda
Kupongvõlakirja omades ei ole võimalik saada intressimakseid emitendilt			
Diskontovõlakirja omades ei ole võimalik saada intressimakseid emitendilt			
Diskontovõlakirja pikkus on reeglina lühiajaline, kupongvõlakiri reeglina pikaajaline			
Nullkupongvõlakiri ja diskontovõlakiri on samatähenduslikud mõisted			
Võlakirjadelt on võimalik tulu saada nii regulaarsete intressimaksete kui ka võlakirja hinnamuutuse kaudu			

Maksustamine

19. Kuidas deklareerite tuludeklaratsioonis investeeringutelt saadud tulu, kui kasutate investeerimiskontot?

- Deklareerin ainult kontole sisse- ja väljamaksed
- Deklareerin kõik tehingud
- Deklareerin ainult kasumiga lõppenud tehingud
- Deklareerin ainult kahjumiga lõppenud tehingud
- Ei ole vajadust deklareerida, kuna investeeringutelt teenitud tulu ei maksustatav
- Ei oska öelda

20. Kuidas deklareerite tuludeklaratsioonis investeeringutelt saadud tulu, kui kasutate tavalist maksusüsteemi?

- Deklareerin ainult kontole sisse- ja väljamaksed
- Deklareerin kõik tehingud
- Deklareerin ainult kasumiga lõppenud tehingud
- Deklareerin ainult kahjumiga lõppenud tehingud
- Ei ole vajadust deklareerida, kuna investeeringutelt teenitud tulu ei maksustatav
- Ei oska öelda

Lisa 1 järg

21. Mis on Teie arvates investeerimiskonto sissemakse? Vali kõik, mida õigeks pead

- Ei oska öelda
- Finantsvaralt saadud maksustamata tulu
- Igasugune investeerimiskontole kantud raha
- Raha, mis kanti investeerimiskontole isiku teiselt investeerimiskontolt
- Aktsiatelt saadud dividendid
- Investeerimiskonto kasutusele võtmise ajal kontol olev raha jääk

Risk

22. Kuidas hindad järgnevate finantsinstrumentide ja hoiuse riskiastet?

	Väga riskantne	Keskmiselt rohkem riskantne	Keskmiselt riskantne	Vähe riskantne	Ei kaasne riski
Aktsiad					
Võlakirjad					
Investeeringufondid					
Hoiused					

23. Kuidas hindad järgnevate finantsinstrumentide ja hoiuse oodatavat tootlust?

	Kõrge tootlus	Suur tootlus	Keskmine tootlus	Madal tootlus	Väga madal tootlus
Aktsiad					
Võlakirjad					
Investeeringufondid					
Hoiused					

24. Milliseid investeerimisega kaasnevaid riske oskate nimetada?

.....

Lisa 1 järg

Riskitaluvus

25. Kuidas kirjeldaks Teie parim sõber Teid kui riskijat?

- Tõeline hasartmängija
- Riskib ainult siis, kui on teinud põhjaliku vastava uurimistöö
- Ettevaatlik
- Vältib igasuguseid riske

26. Te olete telesaates, kus Teil on valik järgnevate variantide vahel.

- 1 000 eurot sularahas
- 50% võimalus võita 5 000 eurot
- 25% võimalus võita 10 000 eurot
- 5% võimalus võita 100 000 eurot

27. Te olete just lõpetanud säästmise puhkusereisi jaoks. 3 nädalat enne reisi kaotate Te oma töökoha. Kuidas käituksite?

- Jätaksite reisile minemata
- Hoiaksite reisi ajal võimalikult palju raha kokku
- Veedaksite oma puhkuse täpselt nii nagu plaanisite
- Pikendaksite oma puhkust, sest see võib olla Teie viimane luksuslik puhkus

28. Kui Te saaksite ootamatult 20 000 eurot investeerimiseks, mis Te teeksite?

- Hoiustaksite raha arvelduskontole
- Investeerikssite kogu raha enim turvalistesse fondidesse
- Investeerikssite kogu raha aktsiatesse või aktsiafondidesse

29. Kogemuste põhjal otsustades, kui valmis Te oleksite investeerima kõrgeriskiga aktsiatesse või aktsiafondidesse?

- Poleks üldse valmis
- Mõningal määral valmis
- Täiesti valmis

30. Milline järgnevatest sõnadest seostub enim sõnaga "risk"?

- Kaotus
- Teadmatus
- Võimalus
- Adrenaliin

Lisa 1 järg

31. Mõned eksperdid ennustavad, et kulla, juveelide ja kinnisvara hinnad on tõusuteel ning võlakirjade hinnad on langemas. Samas eksperdid kipuvad ka nõustuma, et valitsuse poolt väljastatud võlakirjad on suhteliselt ohutud. Enamik Teie investeerimisvaradest on kõrge intressiga riigivõlakirjades. Mida Te edasi teeksite?

- Jätkate võlakirjade hoidmist
- Müüte võlakirjad maha, panete poole raha kogumishoiusesse ja ülejäänud poole eest ostate kinnisvara/kulda/juveele
- Müüte võlakirjad maha ja ostate kogu saadud raha eest kinnisvara/kulda/juveele
- Müüte võlakirjad maha, ostate kogu saadud raha eest kinnisvara/kulda/juveele ja võtate veel lisaks võlgu, et saaks veel rohkem osta

32. Ette on antud parimad ja halvimald stsenaariumid neljast valikust investeerimisel, millist Te eelistaksite?

- 200 eurone kasum (parim stsenaarium; 0 eurone kasum/kaotus (halvim stsenaarium)
- 800 eurone kasum (parim stsenaarium; 200 eurone kaotus (halvim stsenaarium)
- 2600 eurone kasum (parim stsenaarium; 800 eurone kaotus (halvim stsenaarium)
- 4800 eurone kasum (parim stsenaarium; 2400 eurone kaotus (halvim stsenaarium)

33. Kui Te peaksite investeerima 20 000 eurot, milline neist kolmest järgnevast valikust tunduks Teile kõige ahvatlevam?

- 60% väikse riskiga investeringud, 30% keskmise riskiga, 10% kõrge riskiga
- 30% väikse riskiga investeringud, 40% keskmise riskiga, 30% kõrge riskiga
- 10% väikse riskiga investeringud, 40% keskmisega riskiga, 50% kõrge riskiga

34. Oletame, et sugulane jättis Teile 100 000 eurot, ning Te peate selle raha edasi investeerima ühte järgnevasse valikusse: Millise valiku Te teeksite?

- Kogumishoiusesse või investeerimisfondi
- Investeerimisfondi, mis koosneb aktsiastest ja võlakirjadest
- Aktsiaportfelli, mis koosneb 15 kõige tüüpilisematest aktsiastest
- Kulda, hõbedasse või kütusesse

35. Teie usaldusväärne naaber ja sõber, kogenud geoloog, otsib investoreid, kes rahastaks tema kullakaevandamise ettevõtmist. Potentsiaalselt võib kasum investeerimisest olla 50- kuni 100-kordne. Kui aga kaevanduses kulda ei leida, on investering väärtusetu. Teie sõbra hinnangul on õnnestumise tõenäosus umbes 20%. Kui Teil oleks investeerimiseks raha olemas, siis kui palju Te oleksite nõus investeerima?

- Mitte midagi
- Ühe kuu palga
- Kolme kuu palga
- Kuue kuu palga

Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Mina, **Siljar Lääts**, sünniaeg 28.11.1997

1. annan Eesti Maaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda koostatud lõputöö
Investeerimisalased teadmised Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudi bakalaureuseõppe üliõpilaste seas,

mille juhendaja on **Katrin Lemsalu**,

- 1.1. salvestamiseks säilitamise eesmärgil,
 - 1.2. digiarhiivi DSpace lisamiseks ja
 - 1.3. veebikeskkonnas üldsusele kättesaadavaks tegemiseks kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
 3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Lõputöö autor -allkirjastatud digitaalselt

Tartu, 24.05.2021

Juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Luban lõputöö kaitsmisele.

Katrin Lemsalu, MSc -allkirjastatud digitaalselt

24.05.2021